

ภก
๕
2532
ฉ. 10

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระอนุชาธิบดี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
ศาลจังหวัดภูเก็ต
วันอังคารที่ ๑๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

ภก
6
2532
ฉ. 10

เลขทะเบียน.....	๑๔
.....	กค.
.....	๒๕๑๒
.....	ค. ๑๐
.....	

ที่ระลึก

ในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิด
พระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

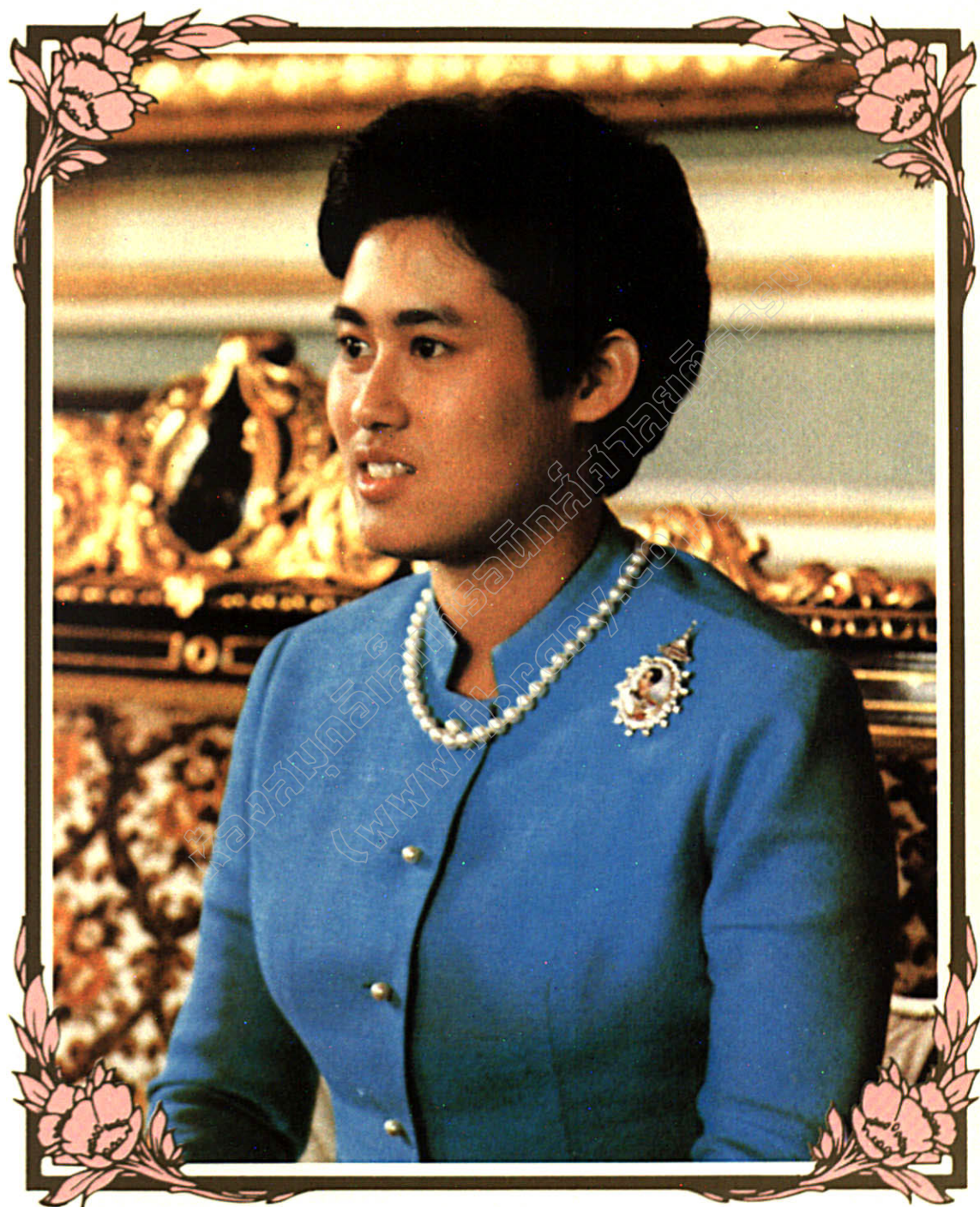
ศาลจังหวัดภูเก็ต

วันอังคาร ที่ ๑๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

ท รล ๐๐๐๓/๑๑๕๖

สำนักพระราชวัง

สวนจิตรลดา กทม. ๑๐๓๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒

เรื่อง พระราชทานพระราชนิพนธ์ เรื่อง “เดินตามรอยเท้าพ่อ”

เรียน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต

อ้างถึง หนังสือที่ ขธ ๐๒๐๐.๘๑๔/๐๖๕๖ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒

ตามที่หนังสือขอให้ความกราบบังคมทูล ขอพระราชทานพระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “เดินตามรอยเท้าพ่อ” เพื่อ อัญเชิญลงพิมพ์ในหนังสือพระลัทธิ ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด พระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๒ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองพระบาทแล้ว พระราชทาน

ขอแสดงความนับถือ

(ท่านผู้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ วัฒนกุล)

ราชอาณาจักรไทย
ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

กองราชเลขาการในพระองค์

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

โทร. ๒๕๑๒๐๒, ๒๕๑๑๑๑ ต่อ ๑๒, ๒๑

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองภาษาฝรั่งเศส

เรื่อง "LE PAS DE MON PÈRE"

A travers la jungle ténébreuse, très dense,
Qui interminable s'étend, sombre et immense,
Avec de grands arbres, comme des tours austères,
Je suis sans m'arrêter le pas vif de Mon Père.
O Père, je meurs de faim et je suis fatigué.
Regardez ! le sang coule de mes deux pieds blessés.
Et j'ai peur des serpents, des tigres et des loups.
Père ! à destination arriverons-nous ?
Enfant !-sur la terre il n'existe pas d'endroit
Qui soit plein de plaisir et de confort pour toi.
Notre chemin n'est pas couvert de jolies fleurs.
Va ! toujours, même si cela te fend le coeur.
Je vois les épines piquer ta tendre peau.
Ton sang : c'est du rubis sur l'herbe, près de l'eau,
Sur les arbrisseaux verts, tes larmes égouttées
Diamants sur émeraude, montrent leur beauté
Pour tout genre humain ne perds pas ton courage.
En face de la douleur sois tenace et sage,
Et sois heureux d'avoir un idéal si cher.
Va ! si tu veux marcher dans le pas de ton Père.

พระราชนิพนธ์ภาษาไทย เรื่อง “เดินตามรอยเท้าพ่อ”

ฉันเดินตามรอยเท้าอันรวดเร็วของพ่อโดยไม่หยุด
ผ่านเข้าไปในป่าใหญ่ นกกลิ้ง กีบ
แผ่ไปโดยไม่ทสนสุด มืดและกว้าง
มีต้นไม้ใหญ่ใหญ่เหมือนหอคอยที่เข้มแข็ง
พ่อจ๋า... ลูกหิวจะตายอยู่แล้วและเหนื่อยด้วย
ลูช๊ะ... เลือดไหลออกมาจากเท้าทั้งสองที่บาดเจ็บของลูก
ลูกกลัวงู เสือ และหมาป่า
พ่อจ๋า... เราจะถึงจุดหมายปลายทางไหม ?
ลูกเอ๋ย... ในโลกนี้ไม่มีที่ไหนดอกที่มความร่มเย็น
และความสบายสำหรับเจ้า
ทางของเรามีได้ไปด้วยดอกไม้สวยสวย
จงไปเถิด แม้ว่านั่นจะเป็นสิ่งที่บั่นทอนหัวใจเจ้า
พ่อเห็นแล้วว่า หนามตำเนื้ออ่อนอ่อนของเจ้า
เลือดของเจ้า เปื้อนคั่งที่บั้นบนใบหญ้าใกล้น้ำ
น้ำตาของเจ้าที่ไหลต้องพรมไม่สลาย
เปรียบดั่งเพชรบนมรกตที่แสดงความงามเต็มที่
เพื่อนมนุษย์ชาติ จงอย่าละความกล้า
เมื่อเผชิญกับความทุกข์โหดทอนและสุขุม
และจงมีความสุขที่ได้ยึดอุดมการณ์ที่กล้า
ไปเถิด... ถ้าเจ้าต้องการเดินตามรอยเท้าพ่อ

คณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จังหวัดภูเก็ต สำนักในพระกรุณาธิคุณล้นเกล้า ฯ
หาที่สุดมิได้ ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชานุญาต ให้อัญเชิญพระราช
นิพนธ์ มาเป็นสริมงคลแก่งานสอพระลูกเล่นนี้

สารบัญ

หน้า

คำกราบบังคมทูลในพิธีเปิดพระอนุสาวรีย์

๑

พระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

๕

คำกล่าวรายงานในพิธีวางศิลาฤกษ์พระอนุสาวรีย์

๑๐

บันทึกการสร้างพระอนุสาวรีย์

๑๓

ประวัติศาลจังหวัดภูเก็ต

๒๕

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านกฎหมาย

๓๐

บันทึกท้ายเล่ม

๕๕

คำกราบบังคมทูล

ของ

พลตำรวจโทจรัส มังคลารัตน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีเปิดพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

วันอังคารที่ ๑๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

ขอพระราชทานกราบบังคมทูล ทราบฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า พลตำรวจโทจรัส มังคลารัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในนามคณะข้าราชการศาลจังหวัดภูเก็ต และในนามพสกนิกรชาวจังหวัดภูเก็ต ผู้ศรัทธากัดมีมโนเอกฉันท์ พร้อมกันเฝ้าทูลละอองพระบาทในมณฑลพิธีนี้ ขอพระราชทานพระราโชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองพระบาท เนื่องในโอกาสจิตสมัญมหายมงคลที่ได้รับเสด็จพระราชดำเนินด้วยจิตโสมนัสเป็นล้นพ้น

เนื่องด้วยคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ตและบรรดานักกฎหมายในจังหวัดภูเก็ตทั้งปวงมีความเห็นเป็นเอกฉันท์เห็นว่า ในวาระครบรอบ ๒๐๐ ปี วีรสตรเมืองกลาง พุทธศักราช ๒๕๒๘ สมควรที่ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย จะได้ร่วมกันประกอบกิจกรรมประการใดประการหนึ่ง เพื่อแสดงถึงพลังสามัคคีของนักกฎหมาย และได้ร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่า ในฐานะที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติทั้งในด้านกฎหมายและด้านอื่นๆ รวมทั้งได้ทรงวางหลักราชการศาลยุติธรรมเป็นระเบียบมาตรฐานมาจนถึงปัจจุบัน จนได้รับยกย่องให้เป็น “พระ

บิดาแห่งกฎหมายไทย” ทรงเป็นปณิชนิยบุคคลที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญยิ่ง ในที่สุด จึงได้มีมติให้จัดสร้างพระอนุสาวรีย์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ประดิษฐานไว้ ณ บริเวณศาลจังหวัดภูเก็ต เพื่อจักได้เป็นที่เคารพสักการะ และยึดเหนี่ยวจิตใจของบรรดานักกฎหมายและประชาชนในจังหวัดภูเก็ตทั้งปวง และเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแก่ชนรุ่นหลังสืบไป บรรดานักกฎหมาย ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั้งในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดอื่น ๆ จึงได้พร้อมใจกันร่วมสมทบทุนสร้างพระรูปหล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์รมดำประทับยืนบนพระแท่นหินอ่อน อันเชิญประดิษฐานไว้หน้าอาคารศาลจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์โดย หม่อมเจ้าหญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อาภากร (รพีพัฒน์) เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ และบัดนี้ การก่อสร้างพระอนุสาวรีย์ได้สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

สำหรับเงินสมทบทุนในส่วนที่เหลือจากการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์จักได้ตั้งเป็นมูลนิธิ “กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จังหวัดภูเก็ต” เพื่อนำดอกผลมาใช้ในกิจการสาธารณกุศล และทำนุบำรุงพระอนุสาวรีย์ของพระองค์ท่านต่อไป

บัดนี้ ได้มีหมายมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชนวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณา ทรงเปิดพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เพื่อความสิริสวัสดิมงคลสถาพรสืบไปชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

เองกินเหล้าเมาขำไม่ว่าหรร
อย่าให้ออกนอกทางไปไม่เสียผล
แต่จงอย่ากินสินบาทกาลสินบน
เรานั้นชนชั้นปัญญาตุลาการ

“รฟ”

พระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
ประดิษฐาน ณ สนามบริเวณด้านหน้า
อาคารศาลจังหวัดภูเก็ต

คำจารึกพระอนุสาวรีย์
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

พระบิดาแห่งกฎหมายไทย

ประสูติ พุทธศักราช ๒๔๑๗ สิ้นพระชนม์ พุทธศักราช ๒๔๖๓

ทรงปรับปรุงระเบียบการศาลสถิตยุติธรรมจากระบบเก่ามาสู่ระบบใหม่

ทรงริเริ่มตั้งโรงเรียนกฎหมาย และจัดให้มีการสอบเนติบัณฑิตไทยขึ้นเป็นครั้งแรก

ทรงชำระ รวบรวม ทำคำอธิบาย ประมวลกฎหมายและพระราชบัญญัติต่างๆ

นับเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ประเทศชาติ

พระอนุสาวรีย์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งพระเกียรติคุณ

พุทธศักราช ๒๕๒๘

ประวัติ

พระบิดาแห่งกฎหมายไทย

- พระนาม - พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ - พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์
- กรมหลวงราชบุรีฯ - พระบิดาและปฐมาจารย์แห่งนักกฎหมายไทย
 - พระบิดาแห่งกฎหมายไทย

- ประวัติ - กำเนิด วันพุธที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๗ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีจอ เป็นพระโอรสองค์ที่ ๑๔ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติกับเจ้าจอมมารดาตลับ
- การศึกษา พ.ศ. ๒๔๒๖ ทรงเข้าศึกษาภาษาไทยเป็นครั้งแรก ในสำนักพระยาศรีสุนทรโวหาร และในสำนักพระยาโอวาทวรทิศ ครั้นจบเบื้องต้นแล้ว ทรงศึกษาภาษาอังกฤษชั้นต้นต่อ ณ สำนักครูรามสามิ พ.ศ. ๒๔๒๗ ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ โดยมีเจ้าพระยาบรมราชเป็นครูผู้สอน ในปีเดียวกันนี้ พระองค์ทรงเข้าพิธีโสกันต์และผนวชเป็นสามเณร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศ พร้อมพระเจ้าลูกยาเธออีก ๓ พระองค์
 - หลังจากผนวชแล้วได้เดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษอีก ๓ ปี จึงเสด็จกลับ พ.ศ. ๒๔๓๔ เสด็จไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษอีก ที่วิทยาลัยไครสเชิร์ท มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด สอบได้ปริญญาตรีทางกฎหมาย (เกียรตินิยม) ภายในเวลา ๓ ปี
 - การทำงาน พ.ศ. ๒๔๓๗ ทรงฝึกหัดราชการหลังจากจบการศึกษา ในกรมราชเลขาการ พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงดำรงตำแหน่ง สถานายกพิเศษจัดตั้งศาลมณฑลศาลเมือง (จังหวัด) ในท้องที่ต่างๆ โดยทรงจัดตั้งศาลหัวเมืองในมณฑลอยุธยาเป็นแห่งแรก ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม นับเป็นเสนาบดีที่หนุ่มที่สุดในโลก เพราะมีพระชนมายุ ๒๒ พรรษาเท่านั้น ทรงเป็นกำลัง

สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและจัดวางระเบียบศาลยุติธรรม เป็นผลให้ราชการศาลยุติธรรมรุ่งเรืองและทัดเทียมอารยประเทศ มีการปรับปรุงการได้ส่วนคดีและการลงโทษผู้กระทำผิดให้รวดเร็วขึ้น โดยการโอนกองมหันตโทษและกองลหุโทษจากกระทรวงนครบาลมารวมไว้ที่กระทรวงยุติธรรมทีเดียว ทรงตำแหน่งประธานกรรมการร่างกฎหมายที่สำคัญให้เพียงพอกับความต้องการของประเทศ พ.ศ. ๒๔๔๐ ทรงตำแหน่งกรรมการตรวจชำระกฎหมาย ทรงตำแหน่งประธานกรรมการแก้ไขสนธิสัญญาเลิกอำนาจของต่างประเทศ ทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นแห่งแรกที่กระทรวงยุติธรรม โดยทรงเป็นพระอาจารย์สอนด้วย ผลิदनิตบัณฑิตรุ่นแรกได้ ๕ คน คนแรกคือ เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์)

พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงตั้งกองพิมพ์ลายมอชนทกอลหุโทษเป็นครั้งแรก

พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. ๒๔๔๕ ทรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ ได้เลื่อนพระอิสริยยศเป็นกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ในสมัยรัชกาลที่ ๖

- พระปรีชาสามารถ พระองค์ทรงมีพระวิริยะอุตสาหะในการทำงานเป็นอย่างมาก ทรงเป็นมหาบุรุษที่เฉลียวฉลาด หลักแหลม มีความสามารถ ทรงเป็นผู้มีความเป็นตัวของตัวเอง บูชาความยุติธรรมอย่างแรงกล้า อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของนักกฎหมาย และทรงยึดมั่นหลักที่ว่า “ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำหรับนักกฎหมาย”
- เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓ เนื่องด้วยพระองค์ทรงประชวรด้วยวัณโรคที่พระวิหัง มีอาการกระเสาะกระแสะมานาน ได้กราบถวายบังคมลาออกไปรักษาพระองค์ ณ ประเทศยุโรป เสด็จประทับที่กรุงปารีส แพทย์ได้ประกอบพระโอสถถวายและผ่าตัด จัดการรักษาพยาบาลอย่างเต็มกำลัง พระอาการก็หาทุเลาเบาขึ้นไม่ มีแต่ทรงกับทรุดลงทุกวัน สุดความสามารถที่แพทย์จะพึงประคับประคองไว้ได้ ครั้นวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

เวลา ๘ นาฬิกา หลังเที่ยง เสด็จขึ้นพระชนม์ที่กรุงปารีส พระชนม์นับเรียง
ไปได้ ๔๓ พรรษา การสิ้นพระชนม์ของพระองค์นำความเศร้าโศกเสียใจอย่าง
ใหญ่หลวงมาสู่นักกฎหมายไทยทุกรุ่น ทุกนาม

- ด้วยเหตุที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงมีพระคุณต่อ
ประเทศชาติและต่อนักกฎหมายทั้งปวงเป็นเอนกประการดังกล่าวมาข้างต้น
และโดยที่พระองค์ทรงอุทิศพระองค์ให้แก่ราชการแผ่นดินยิ่งกว่าที่จะสน
พระทัยในเรื่องส่วนพระองค์ ทรงมีพระเมตตาและยึดมั่นอยู่ในความยุติธรรม
ทรงละความโลภ ความโกรธ และความหลงตลอดมา พระคุณของพระองค์
ท่านที่กล่าวมาโดยย่อนี้จึงทำให้นักกฎหมายไทยทั้งปวง ขนานนามพระองค์
ท่านว่า

“พระบิดาแห่งกฎหมายไทย”

ที่ นร. ๐๒๐๑/๔๕๑๔

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๒๔ มีนาคม ๒๕๒๕

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

อ้างถึง หนังสือที่ ศธ ๐๓๐๖/๕๖๑๓ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕

ตามที่ขอให้นำความกราบบังคมทูลตามรายงานของกรมศิลปากรว่า ผู้พิพากษา
หัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างพระอนุสาวรีย์ พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ณ บริเวณหน้าอาคารศาลจังหวัดภูเก็ต ซึ่ง
กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้ว เห็นชอบด้วย นั้น

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้ขอให้สำนักราชเลขาธิการนำความกราบ
บังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต
ตามที่ขอพระมหากรุณา

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอนันต์ อนันตกุล)

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองกลาง

โทร. ๒๔๑๒๒๔๐

ที่ ศธ ๐๓๐๖/๑๖๕๑

กรมศิลปากร

ถนนหน้าพระธาตุ กทม. ๑๐๒๐๐

๑๐ เมษายน ๒๕๒๕

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างพระอนุสาวรีย์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

เรียน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต

อ้างถึง หนังสือศาลจังหวัดภูเก็ต ด่วนที่สุด ที่ ขธ ๐๒๐๐.๙๑๔/๒๒๓

ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๒๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๑/๔๕๑๔

ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๕

ตามหนังสือที่อ้างถึง ศาลจังหวัดภูเก็ตขอให้กรมศิลปากรดำเนินการกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ซึ่งประดิษฐาน ณ บริเวณหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต นั้น

กรมศิลปากรได้ดำเนินการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างได้ ดังสำเนาหนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ที่แนบมาพร้อมกัน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสกลิต โขติภวณิษฐ์)

เลขาธิการกรมศิลปากร

รักษาราชการแทน รองอธิบดีกรมศิลปากร

ปฏิบัติราชการแทน อธิบดีกรมศิลปากร

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

โทร. ๒๕๐๐๓๔๓, ๒๕๒๐๓๕๐

คำกล่าวรายงาน

ในพิธีวางศิลาฤกษ์พระอนุสาวรีย์เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
(พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์)

โดย

นางดวงมालย์ ศิลปอาษา ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต
วันอาทิตย์ที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ขอประทานทูล หม่อมเจ้าหญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อากาศ (รพีพัฒน์)

หม่อมฉัน ในฐานะประธานกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ตลอดจนคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต ข้าราชการทุกฝ่าย บรรดานักกฎหมาย พ่อค้าและประชาชน ในจังหวัดภูเก็ต รู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ฝ่าพระบาทฯ ซึ่งเป็นพระธิดาของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้กรุณาเสด็จมาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์พระอนุสาวรีย์ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ท่ามกลางท่านผู้มั่งคั่งเกียรติทั้งหลายที่มาร่วมงานในวัน

เป็นที่ทราบกันว่า เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระราชโอรสองค์หนึ่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยที่ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๐ พระองค์ทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและจัดวางระเบียบศาลยุติธรรมของประเทศจากระบบเก่ามาเป็นระบบใหม่ พร้อมทั้งเก็บทฤษฎีวิชิจำการความแย้งและวิชิจำการความอาญาเสียใหม่ และทรงเป็นกำลังสำคัญในการตรวจชำระกฎหมายบทพระอัยการต่างๆ ที่แยกย้ายกันอยู่อย่างสลับซับซ้อนให้เป็นหมวดหมู่สะดวกแก่การค้นห และทรงเป็นกำลังสำคัญในการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายไทยฉบับแรก นอกจากนี้พระองค์ยังทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทยและทรงเป็นผู้สอนวิชากฎหมายด้วยพระองค์เอง และทรงแต่งตำราอธิบายกฎหมายลักษณะต่าง ๆ มากมาย มีผู้สำเร็จวิชากฎหมายจากโรงเรียนแห่งนี้ได้เป็นเนติบัณฑิตและเข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรม ทำให้งานราชการศาลยุติธรรมดำเนิน

ไปด้วยดี อันเป็นมูลให้ราชการศาลยุติธรรมและกฎหมายของชาติไทยเจริญมั่นคงทัดเทียม
กับนานาอารยประเทศมาจนทุกวันนี้

หม่อมฉันพร้อมทั้งคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ตและบรรดานักกฎหมายใน
จังหวัดภูเก็ตทั้งปวงเห็นว่า ในวาระครบรอบ ๒๐๐ ปี วีรสตรีเมืองถลาง ในปีพุทธศักราช
๒๕๒๘ นี้ สมควรที่ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย จะได้ร่วมกันประกอบกิจกรรมประการใด
ประการหนึ่ง เพื่อแสดงถึงพลังสามัคคีของนักกฎหมาย และได้ร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่า
ในฐานะที่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศ
ชาติ ทั้งในด้านกฎหมาย และด้านอื่นๆ จนได้รับยกย่องให้เป็น “พระบิดาแห่งกฎหมาย
ไทย” และทรงเป็นปูชนียบุคคลที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญยิ่ง ในที่สุดจึงได้มีมติให้จัด
สร้างพระอนุสาวรีย์ของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และอัญเชิญประดิษฐานไว้ที่
บริเวณอาคารศาลจังหวัดภูเก็ต เพื่อจักได้เป็นที่เคารพสักการะ เป็นศูนย์รวมแห่งความรัก
ความสามัคคี ตลอดจนเป็นที่ขิดเหนี่ยวจิตใจของบรรดานักกฎหมายและประชาชนทั้งปวง
และเป็นอนุสรณ์แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

ในด้านทุนทรัพย์ที่ใช้ก่อสร้างพระอนุสาวรีย์นั้น ได้รับการสนับสนุนจากบรรดา
นักกฎหมาย ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน ในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดอื่นๆ สำหรับ
พระรูปของพระองค์ท่านได้ปั้นแบบโดย นายสนั่น ศิลากรณ์ อดีตปฎิมากรเอกแห่งกรม-
ศิลปากร และฐานพระอนุสาวรีย์ออกแบบโดย นายเจริญ ลิ้มสกุล สถาปนิกผู้มั่งคั่ง
ของจังหวัดภูเก็ต เงินสมทบดังกล่าวนั้น ในส่วนที่เหลือจากการสร้างพระอนุสาวรีย์ก็ได้
จัดตั้งเป็นมูลนิธิเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จังหวัดภูเก็ต เพื่อนำดอกผลมาใช้
สำหรับกิจการสาธารณกุศล และทำนุบำรุงพระอนุสาวรีย์ของพระองค์ต่อไป

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว หม่อมฉันขอทูลเชิญ หม่อมเจ้าหญิง
ดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อาภากร (รพีพัฒน์) โปรดประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ พระอนุสาวรีย์
เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เพื่อรอไว้ประดิษฐานพระรูปของพระองค์ท่าน สำหรับ
นักกฎหมายทั้งหลาย ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน ในจังหวัดภูเก็ต จักได้รำลึกถึง
พระองค์ท่าน ตลอดชั่วกาลนาน./

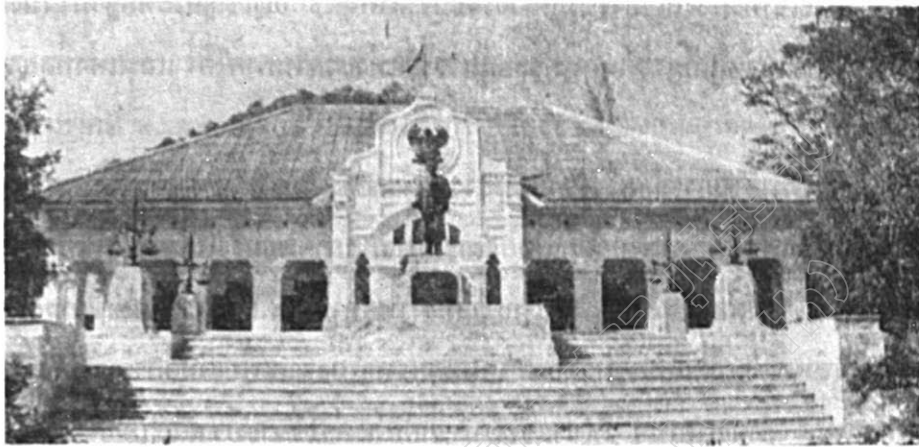
รูปหล่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
“พระบิดาแห่งกฎหมายไทย”

หม่อมเจ้าหญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อากาศ (รพีพัฒน์)
ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

บันทึกการสร้างพระอนุสาวรีย์ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๓ นายวิบูลย์ สิริตระกูล อธิบดีผู้พิพากษภาค ๘
ในขณะนั้น ได้มาตรวจราชการศาลจังหวัดภูเก็ต พร้อมด้วยคณะซึ่งมีนายยันต์ พิริวง
อัครอธิบดีผู้พิพากษภาค ๕ ร่วมเดินทางมาด้วย ท่านทั้งสองได้ปรารภว่า ศาลจังหวัด
ภูเก็ตน่าจะสร้างพระอนุสาวรีย์ของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่ง
กฎหมายไทย ขึ้นไว้เพื่อเป็นที่เคารพสักการะเหมือนดังเช่นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้จัดสร้าง
ขึ้นมาแล้ว ด้วยเงินบริจาคของประชาชน โดยท่านทั้งสองได้ให้กำลังใจว่าจะสามารถสร้าง
พระอนุสาวรีย์ได้สำเร็จอย่างแน่นอน เนื่องจากได้มาพบเห็นน้ำใจและศรัทธาของประชาชน
ชาวภูเก็ตที่มีต่อสถาบันศาลเป็นอย่างมาก ด้วยจุดเริ่มต้นดังกล่าว ประกอบกับขณะนั้นทาง
ศาลจังหวัดภูเก็ตกำลังดำริที่จะร่วมกันประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นอนุสรณ์
เนื่องในวาระครบรอบ ๒๐๐ ปี วีรสตรเมืองถลาง ที่จะเวียนมาบรรจบปี พ.ศ. ๒๕๒๔ น
จึงได้นำความคิดที่จะจัดสร้างพระอนุสาวรีย์เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ปรึกษากับ
บรรดานักกฎหมายในจังหวัดภูเก็ตและบอกกล่าวแก่ประชาชนชาวภูเก็ต ปรากฏว่าทุกคน
เห็นชอบด้วย และยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการจัดสร้างครั้งนี้ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒

กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ นักกฎหมายอันประกอบด้วย ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความใน จังหวัดภูเก็ต จึงได้จัดให้มีการประชุมขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๔ ในขณะนั้น คือ นายมงคล เปาอินทร์ เป็นประธานในที่ประชุม และได้มีมติให้จัดสร้าง พระรูปของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ อัญเชิญประดิษฐานไว้บริเวณ หน้าอาคารศาลจังหวัดภูเก็ต นับเป็นพระอนุสาวรีย์แห่งแรกในภาคใต้ และแห่งที่สองของ ประเทศ

ทุนทรัพย์ในการก่อสร้างพระอนุสาวรีย์ดังกล่าว ในตอนแรกได้รับเงินสนับสนุน จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดภูเก็ต และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี (ปี พ.ศ. ๒๕๒๓) รายละเอียด ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมา บรรดานักนิติศาสตร์ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดอื่น ได้มีจิตศรัทธาบริจาคเพิ่มเติมอีกรวมเป็นยอดเงิน บริจาคทั้งสิ้น ๑ ล้านบาทเศษ (รายชื่อผู้บริจาคและค่าใช้จ่ายมีรายละเอียดปรากฏท้าย บัญชีแนบ) เงินที่เหลือจากการสร้างพระอนุสาวรีย์ ที่ประชุมเห็นสมควรรวบรวมไว้เพื่อจะ ดำเนินการก่อสร้างมูลนิธิ สำหรับนำดอกผลไปบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ

สำหรับองค์พระรูปของพระองค์ท่าน ได้รับความอนุเคราะห์จาก นายยนต์ พิววิจิตร อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕ ซึ่งเป็นผู้กรุณาให้ความคิดริเริ่มในการจัดสร้างพระ อนุสาวรีย์ และ นายสุประดิษฐ์ หุดะสิงห์ อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเชียงใหม่ มอบแม่แบบพระรูปซึ่งปั้นโดย อาจารย์ สนั่น ศิลากรณ์ ปฏิมากรเอกแห่งกรมศิลปากร และเคยใช้หล่อพระรูปประดิษฐานหน้าศาลจังหวัดเชียงใหม่มาแล้ว ทั้งได้ดำเนินการติดต่อ ช่างหล่อพระรูปให้เป็นที่เรียบร้อย เป็นพระรูปโลหะทองแดงรมดำ ในท่าประทับยืน ขนาด สูง ๒ เมตร ส่วนฐานพระอนุสาวรีย์นั้น อาจารย์ ประเวศ ลิ้มปรางค์ ผู้อำนวยการ กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ได้เป็นผู้ออกแบบเพิ่มเติมเพื่อให้สวยงามเป็นสง่า รั้งกับตัว อาคารศาลหลังเก่า โดยมี พันตำรวจเอก กิตติ สันตุสวรรณ ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัด ภูเก็ตในขณะนั้น เป็นผู้ติดต่อประสานงาน และ นายชูเกียรติ ฐานวรกุล สถาปนิกแห่ง บริษัท พี เอ เอ จำกัด ได้รับเขียนแบบให้โดยไม่คิดมูลค่า สำหรับฐานอนุสาวรีย์ซึ่งปูด้วย หินอ่อนชนิดคัดและสั่งตัดพิเศษ มูลค่าทั้งสิ้น ๖๔๕,๕๓๓ บาท ได้รับความอนุเคราะห์จาก

บริษัท หินอ่อน จำกัด ลดราคาให้ ๒๒๗,๖๓๐ บาท คงคิดราคาค่าหินอ่อนเพียง ๙๒๑,๘๖๓ บาท ตลอดระยะเวลาดำเนินงานดังกล่าว นายสมุห จิรพัฒน์โสภณ ประธานสภาจังหวัดภูเก็ต ได้กรุณาสละเวลามาคควบคุมการก่อสร้างและติดต่อประสานงานกับทุกฝ่าย รวมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานและปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ จนกระทั่งงานก่อสร้างพระอนุสาวรีย์ได้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อย และได้มีพิธีวางศิลาฤกษ์ในวันอาทิตย์ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๐.๐๕ นาฬิกา โดยหม่อมเจ้าหญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อากาศ (รพีพัฒน์) พระธิดาของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นองค์ประธานในพิธี โดยนายไมตรี บุญสูง เป็นผู้กรุณาอนุเคราะห์จัดเชิญโหรหลวงมาเป็นผู้กระทำพิธีและออกค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งสิ้น หลังจากนั้นก็ได้รื้อการออกแบบเพิ่มเติมจากกรมศิลปากร และได้เริ่มทำการก่อสร้างต่อตามแบบของกรมศิลปากร เมื่อต้นเดือนมีนาคม ๒๕๒๘ จนกระทั่งเสร็จบริบูรณ์เมื่อปลายเดือนเมษายน ๒๕๒๘ จึงได้กราบทูล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จเปิดพระอนุสาวรีย์ เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๒

พระอนุสาวรีย์ของพระบิดาแห่งกฎหมายไทยที่เห็นปรากฏอยู่คูศาลจังหวัดภูเก็ต ในขณะนี้ จะเป็นอนุสรณ์เตือนให้รำลึกถึงพระคุณของพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ทั้งจักเป็นบทเคารพสักการะและเป็นศูนย์รวมแห่งความรัก ความสามัคคี ตลอดจนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของบรรดานักกฎหมายทั้งปวง ให้ตั้งมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต บริสุทธยุติธรรม และเป็นอนุสรณ์แด่ชนรุ่นหลังต่อไป

รายงานผู้บริจาคสมทบทุนสร้างพระรูปและก่อตั้งมูลนิธิ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จังหวัดภูเก็ต

อันดับ	รายนามผู้บริจาค	จำนวนเงิน
๑.	บริษัท เจียรวานิช จำกัด (คุณเอกพจน์ วานิช)	๒๐๐,๐๐๐.-
๒.	บริษัท หินอ่อน จำกัด บริจาคหินอ่อน มูลค่า	๑๐๐,๐๐๐.-
๓.	บริษัท งานทอพื้นเมือง จำกัด	๑๐๐,๐๐๐.-
๔.	นางอน-นายโสภณ เอกวานิช	๕๐,๐๐๐.-
๕.	บริษัท เรือชุดแร่บุญสูง จำกัด	๕๐,๐๐๐.-
๖.	นายดิลก ถาวรเรืองวงศ์	๕๐,๐๐๐.-
๗.	บริษัท นพดารา จำกัด	๒๕,๐๐๐.-
๘.	บริษัท เรือชุดแร่จืด จำกัด	๒๕,๐๐๐.-
๙.	บริษัท จุติพาณิชย์ จำกัด	๒๕,๐๐๐.-
๑๐.	นายอุรณม์ เตชะไพฑูริย์	๒๐,๐๐๐.-
๑๑.	นายกาญจนา ณ ระนอง	๒๐,๐๐๐.-
๑๒.	ท่านวินัย วิมลเศรษฐ	๑๕,๐๐๐.-
๑๓.	นายประวิติ ศักดิ์สุภา	๑๕,๐๐๐.-
๑๔.	นายปรีดามย์ โกมุทผล	๑๕,๐๐๐.-
๑๕.	นายสิทธิ ศันจวนิช	๑๑,๐๐๐.-
๑๖.	นายสุริยะ อุตติศฤงค์	๑๐,๕๐๐.-
๑๗.	บริษัท ภูเก็ตสหสินแร่ไทย จำกัด	๑๐,๐๐๐.-
๑๘.	นายบัญชา ลาชา	๑๐,๐๐๐.-
๑๙.	นางสุรัตนา สุวรรณดิษฐ์กุล	๑๐,๐๐๐.-
๒๐.	บริษัท วิเศษนุกุลกิจ จำกัด	๑๐,๐๐๐.-
๒๑.	นายวิสันต์ อุตติศฤงค์	๑๐,๐๐๐.-
๒๒.	บริษัท เหมืองแร่บรรจบ จำกัด	๑๐,๐๐๐.-
๒๓.	บริษัท ตันติโกวิท จำกัด	๑๐,๐๐๐.-
๒๔.	คณะอัยการจังหวัดภูเก็ต	๑๐,๐๐๐.-
๒๕.	นายจรูญ โภยสมบูรณ์	๑๐,๐๐๐.-

อันดับ	รายนามผู้บริจาค	จำนวนเงิน
๒๖.	หม่อมเจ้าหญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อาภากร (รพีพัฒน์)	๑๐,๐๐๐.-
๒๗.	บริษัท การแร่และสาถกกิจบริหาร จำกัด	๕,๐๐๐.-
๒๘.	บริษัท อนุภาษและบุตร จำกัด	๕,๐๐๐.-
๒๙.	ประธานสภาฎีกาและกริยาข้าราชการตุลาการ	๕,๐๐๐.-
๓๐.	นายชน สุวศิริรักษ์	๕,๐๐๐.-
๓๑.	นายพลเพิ่ม สุวรรณการ	๕,๐๐๐.-
๓๒.	สำนักงานทนายความ นาง เฉชกิบาล, ขวลิขิต ณ นคร, หัตถ์ กตัญญูชลกุล	๕,๐๐๐.-
๓๓.	นายระ จิรายุส, บริษัท เหมืองแร่สินพัฒนา จำกัด	๕,๐๐๐.-
๓๔.	นายชัยวัฒน์ นฤพิชัย	๔,๐๐๐.-
๓๕.	นายมงคล เปาอินทร์ อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๘ และบรรดานักกฎหมาย	๓,๖๕๐.-
๓๖.	นางรัตน์ บุญสูง	๓,๔๖๐.-
๓๗.	นายไชยยศ ปิ่นประดับ	๓,๔๐๐.-
๓๘.	นางละออ ไพโรจน์	๓,๐๐๐.-
๓๙.	โรงเรียนสตรีภูเก็ต (ครูและนักเรียน)	๓,๐๐๐.-
๔๐.	นายอำเภอและข้าราชการปกครองอำเภอถลาง	๓,๐๐๐.-
๔๑.	ข้าราชการตำรวจกองกำกับการ ๕ กองตำรวจน้ำจังหวัดภูเก็ต	๓,๐๐๐.-
๔๒.	สถานตำรวจภูธรอำเภอเมืองภูเก็ต	๒,๘๔๐.-
๔๓.	นายอภัย สิริโรส และภรรยา	๒,๕๐๐.-
๔๔.	สมาคมสามัคคีธรรมภูเก็ต	๒,๐๐๐.-
๔๕.	คณะตุลาการและข้าราชการตุลาการศาลอาญา	๒,๐๐๐.-
๔๖.	นางวรัตน์ หลิมสมบุญ	๒,๐๐๐.-
๔๗.	นางภรณ์ ดันติสุขเกียรติกุล	๒,๐๐๐.-
๔๘.	นายอรรถ จินดาพล	๒,๐๐๐.-
๔๙.	สำนักงานทนายความสุพร สุรัตน์ อภัยและเพื่อน	๒,๐๐๐.-
๕๐.	นายประชา ตันวนิช	๒,๐๐๐.-
๕๑.	นายนรหัช รักแตงาม และภรรยา	๒,๐๐๐.-

อันดับ	รายนามผู้บริจาค	จำนวนเงิน
๕๒.	นายไพบูลย์ เอกไพบูลย์	๑,๐๐๐.-
๕๓.	ดร. อุกฤษ มงคลนาวิน	๑,๐๐๐.-
๕๔.	นายเกตุ แรงเพชร	๑,๐๐๐.-
๕๕.	นายเกรียง วิศิษฐ์สรอรรถ	๑,๐๐๐.-
๕๖.	นายสุธี ดำเนอด	๑,๐๐๐.-
๕๗.	ศาลอาญาธนบุรี	๑,๐๐๐.-
๕๘.	นายเจริญ สุวรรณรัตน์	๑,๐๐๐.-
๕๙.	คณะกรรมการตำรวจ สก. ทำนดร์ไชย	๑,๐๐๐.-
๖๐.	อาจารย์ ประพนธ์ ศาตะมาน	๑,๐๐๐.-
๖๑.	นายประทักษ์ ถิระวัฒน์	๑,๐๐๐.-
๖๒.	นายบัณฑิต ชุมหสวัสดิกุล	๑,๐๐๐.-
๖๓.	นายดำรง แจ่มสุริ อุตตอธิตต์ศาลเด็กฯ	๑,๐๐๐.-
๖๔.	นายเชียร เจริญวัฒนา อุตตปลัดกระทรวงยุติธรรม	๑,๐๐๐.-
๖๕.	ห้างภูเก็ตไข่มุก	๑,๐๐๐.-
๖๖.	ห้างทองนพเกา	๑,๐๐๐.-
๖๗.	สมาคมภูเก็ตสามัคคี	๑,๐๐๐.-
๖๘.	นายกวี เอกศิลป์	๑,๐๐๐.-
๖๙.	นายประยูร ทวแสง และภรรยา	๑,๐๐๐.-
๗๐.	นายสมบุรณ์ ตองพงษ์ไพศาล	๑,๐๐๐.-
๗๑.	นายจงสถุต โอภาสกรกุล	๑,๐๐๐.-
๗๒.	หม่อมเจ้าวินดา รพีพัฒน์	๑,๐๐๐.-
๗๓.	หม่อมราชวงศ์วิภากร รพีพัฒน์	๑,๐๐๐.-
๗๔.	หม่อมดลัป รพีพัฒน์ ณ อยุธยา	๑,๐๐๐.-
๗๕.	นายอดุลย์ สรรพพิบูลย์	๑,๐๐๐.-
๗๖.	นายเชาวพงษ์ เมฆารักษ์กุล	๑,๐๐๐.-
๗๗.	คณะอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต	๘๕๐.-
๗๘.	ศาลจังหวัดปัตตานี	๘๐๐.-
๗๙.	คณะกรรมการ สำนักงานสรรพากรจังหวัดภูเก็ต	๗๐๐.-

อันดับ	รายนามผู้บริจาค	จำนวนเงิน
๘๐.	อำเภอกระทุง	๖๓๐.-
๘๑.	นายประยูร อังตระกูล	๕๐๐.-
๘๒.	นายประจวบ พัทธกุล และภรรยา	๕๐๐.-
๘๓.	นายมารุต บุณนาค	๕๐๐.-
๘๔.	มูลนิธิลวมนโนมนต์	๕๐๐.-
๘๕.	ศาลจังหวัดตะกั่วป่า	๕๐๐.-
๘๖.	ร.ท. สมพร ผิวพรรณกิ่ง รน.	๕๐๐.-
๘๗.	นายธำรงค์ศักดิ์ ขมสุวรรณ ผู้พิพากษาศาลอาญา	๕๐๐.-
๘๘.	นายห้าว ลิมไพบูลย์	๕๐๐.-
๘๙.	นายเกษม สุธาการ	๕๐๐.-
๙๐.	นายวิศาล ตันพันธ์	๕๐๐.-
๙๑.	นายทวีป วุฒิชัยธรรมการณ	๕๐๐.-
๙๒.	นายธีระ เกษนโพธิ์ธรรมมาตร	๕๐๐.-
๙๓.	นายเอริก สไนเดอร์	๕๐๐.-
๙๔.	นายทวี สุวรรณการ	๕๐๐.-
๙๕.	สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต	๕๐๐.-
๙๖.	นายสุทิน เทพบุตร	๕๐๐.-
๙๗.	นายชาญ วิชชงากุล	๕๐๐.-
๙๘.	นายวรากร ตงวินต	๕๐๐.-
๙๙.	นายเกียรติ เนติวุฒิสาร	๕๐๐.-
๑๐๐.	นายวิชัย-นางวินิจ งานภิญโญ	๕๐๐.-
๑๐๑.	นายแพทย์วิรัช จิตะติลก และภรรยา	๕๐๐.-
๑๐๒.	นายเอน เอกไพบูลย์	๕๐๐.-
๑๐๓.	นายพิจิตต์และนางโรส ขงสกุล	๕๐๐.-
	Mr. & Mrs. Lau Bengjoo (Singapore) Tan Beng Joo (Singapore)	๕๐๐.-
๑๐๔.	คณะเจ้าหน้าที่ท่าอากาศยานภูเก็ต	๕๐๐.-
๑๐๕.	นายศักดิ์ สอนองชาติ รองประธานศาลฎีกา	๕๐๐.-

อันดับ	รายนามผู้บริจาค	จำนวนเงิน
๑๐๖.	นายพลจิตต์ ดิชน อุดตผู้พิพากษาศาลฎีกา	๕๐๐.-
๑๐๗.	นายชนรรักษ์ สันธรา	๕๐๐.-
๑๐๘.	นายสนิท ชาญสวัสดิ์	๕๐๐.-
๑๐๙.	ร้านระโอสถ	๔๐๐.-
๑๑๐.	ข้าราชการตำรวจ สก. เชียงทะเล	๓๕๐.-
๑๑๑.	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและคณะข้าราชการศาลจังหวัดกระบี่	๓๒๐.-
๑๑๒.	นายมาเตีย อรุณรัตน์	๓๐๐.-
๑๑๓.	นายสุเทพ พงแรง	๓๐๐.-
๑๑๔.	นายบุญยง แซ่หลิม	๓๐๐.-
๑๑๕.	นายสุรพงษ์ พงษ์นิศรี	๓๐๐.-
๑๑๖.	นายเมธี จตุเมธเมธี	๓๐๐.-
๑๑๗.	นายบุรณะ งานสถิต	๓๐๐.-
๑๑๘.	สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต	๒๕๐.-
๑๑๙.	ศาลจังหวัดปากพนัง	๒๐๐.-
๑๒๐.	นายประเสริฐ ศรีท้าวรสดี	๒๐๐.-
๑๒๑.	พ.ต.ท. ธวัช บุษสาย	๒๐๐.-
๑๒๒.	เรืออากาศโท ณรงค์ ยันตรกร	๒๐๐.-
๑๒๓.	นายไพบูลย์ สกลเทพ	๒๐๐.-
๑๒๔.	นางงามพิศ แซ่โก้ย	๒๐๐.-
๑๒๕.	นายศุลา ประทุม	๒๐๐.-
๑๒๖.	นายเสริมศักดิ์ ปิยะธรรม	๒๐๐.-
๑๒๗.	นายมีชัย สมบูรณ์	๒๐๐.-
๑๒๘.	นายมวณ อ่อนศรี	๒๐๐.-
๑๒๙.	นายประชา อุดมทรัพย์	๒๐๐.-
๑๓๐.	นายเจษฎา ไกรภัสสรพงษ์	๑๕๐.-
๑๓๑.	นายสุกิจ โสดาบรรลู่	๑๐๐.-
๑๓๒.	นายสมบุญ ศิริहरษา	๑๐๐.-
๑๓๓.	นายสมบูรณ์ หล้าภิราษ	๑๐๐.-

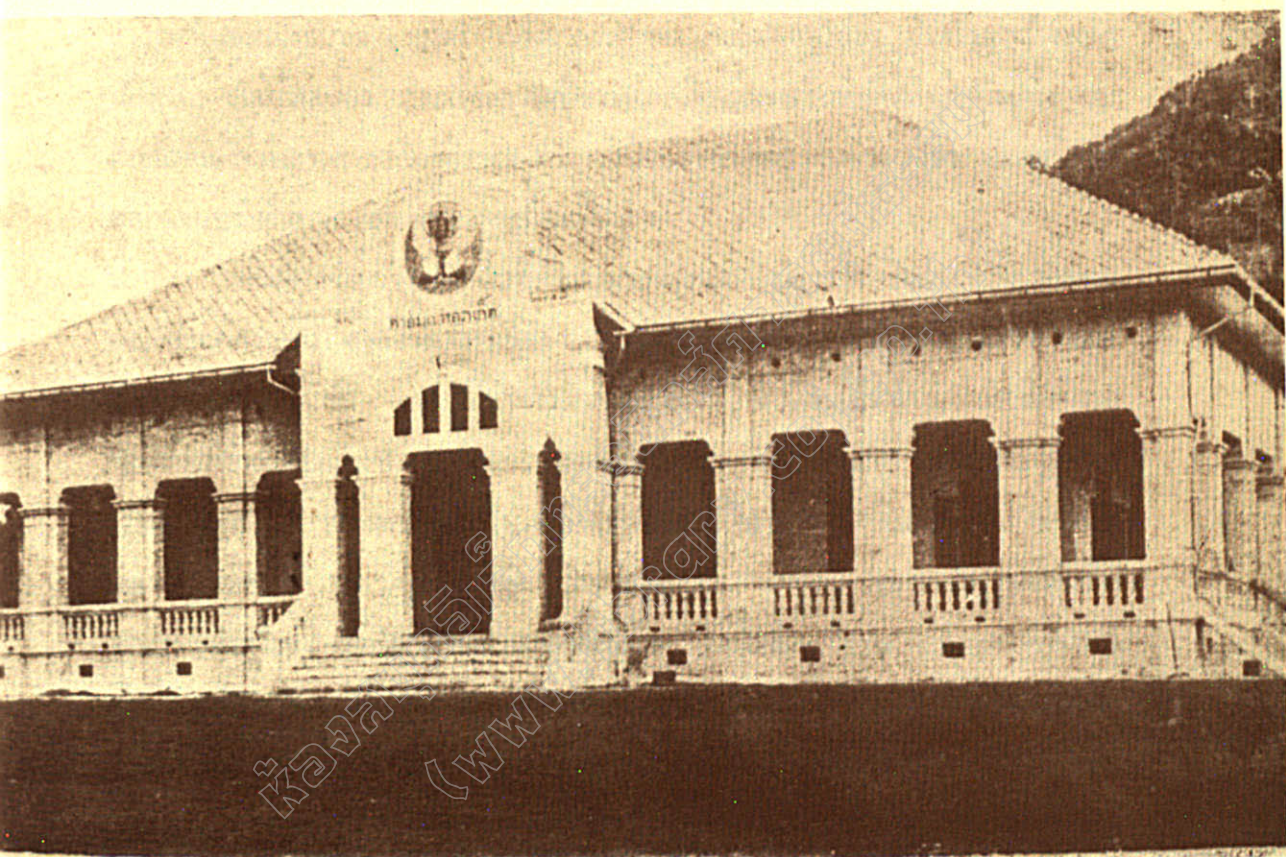
ลำดับ	รายนามผู้บริจาค	จำนวนเงิน
๑๓๔.	นายไพโรจน์ ทิมจันทร์	๑๐๐.-
๑๓๕.	นายจำแนก ไชยเสน	๑๐๐.-
๑๓๖.	นางนัยนา เกษมสวัสดิ์	๑๐๐.-
๑๓๗.	นายสุชาย สิริพิศล	๑๐๐.-
๑๓๘.	นางวิไล สร้อยอินทนิล	๑๐๐.-
๑๓๙.	นางฉลวย ศรีเทพ	๑๐๐.-
๑๔๐.	นางสาววรรณิ์ วิทยาประภัสสร	๑๐๐.-
๑๔๑.	นางสาวสุวรรณา เอกท้าววัฒนเดช	๑๐๐.-
๑๔๒.	นางสาวอรพินท์ ตันติชูเกียรติกุล	๑๐๐.-
๑๔๓.	นางสาวเสาวลักษณ์ อุดมการไพศาล	๕๐.-
๑๔๔.	นางสุรางรัตน์ แสงวิจิตร	๕๐.-
๑๔๕.	นายบรรจง อุดมการไพศาล	๕๐.-
๑๔๖.	นายไพรัช จันทร์ชนะ	๕๐.-
๑๔๗.	นายจิตติ ดารากุล	๕๐.-
๑๔๘.	นายวิสุทธิ์ ทวนประสิทธิ์	๕๐.-
๑๔๙.	นายแสงจันทร์ ลมโลหะกุล	๕๐.-
๑๕๐.	นายปราโมทย์ เกรงผิด	๒๐.-

รายนามคณะกรรมการที่ปรึกษาการดำเนินงานก่อสร้างพระอนุสาวรีย์
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
จังหวัดภูเก็ต

๑. ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต	๒. รองผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต
๓. ปลัดจังหวัดภูเก็ต	๔. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดภูเก็ต
๕. ประธานสภาจังหวัดภูเก็ต	๖. ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดภูเก็ต
๗. นายกเทศมนตรีเมืองภูเก็ต	๘. นายอำเภอเมืองภูเก็ต
๙. นายอำเภอถลาง	๑๐. นายอำเภอกะทู้
๑๑. นายสุนทร จิรพัฒน์โสภณ	๑๒. สรรพากรจังหวัดภูเก็ต
๑๓. ราชพัสดุจังหวัดภูเก็ต	๑๔. ศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต
๑๕. โยธาธิการจังหวัดภูเก็ต	๑๖. ผู้อำนวยการกองช่าง (เทศบาลเมืองภูเก็ต)
๑๗. ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีภูเก็ต	๑๘. ผู้อำนวยการโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย
๑๙. อธิการวิทยาลัยครูภูเก็ต	๒๐. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต
๒๑. นายขนต์ ทรัพย์วิจิตร อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา	
๒๒. อธิการอุทธรณ์จังหวัดภูเก็ต	๒๓. นายเอกพจน์ วานิช
๒๔. นางกาญจนา ณ ระนอง	๒๕. นายราชัน นางขงลาภ กาญจนวานิช
๒๖. นายไมตรี บุญสูง	๒๗. นายสมเกียรติ งานทวี
๒๘. นายติลก ถาวรเรืองวงศ์	๒๙. นายโสภณ เอกวานิช
๓๐. นายพูนเพิ่ม สุวรรณการ	๓๑. นายจเร อุปัติสฤกษ์
๓๒. นายสุริยะ อุปัติสฤกษ์	๓๓. นายวิสันต์ อุปัติสฤกษ์
๓๔. นายวีระ จิรายุส	๓๕. นายวีระพงษ์ หงษ์หยก
๓๖. นายสิทธิ ตัณฑวานิช	๓๗. นายประชา ตัณฑวานิช
๓๘. นายถาวร ตันติศิริไพบูลย์	๓๙. นางบุญศรี หงษ์หยก
๔๐. นายชัยสิน งานทวี	๔๑. นายประยูร ทวีแสง
๔๒. นายภูมิศักดิ์ หงษ์หยก	๔๓. นายสุจินต์ อุดมทรัพย์
๔๔. นายชัยวัฒน์ นฤพิชัย	๔๕. นายแพทย์จินดา ดิลกแพทย์
๔๖. นายประกิจ เพ็ชรวรรณ	

รายนามคณะกรรมการดำเนินงานก่อสร้างพระอนุสาวรีย์
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
จังหวัดภูเก็ต

๑. นางดวงมัลย์ ศิลปอาชา	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต
ประธานกรรมการ
๒. นายอดิศักดิ์ บัตรวดี	ผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต
(เลขาสืบต่อจากนายวิรัช ชินวินิจกุล)
๓. นายวิรัช ทองลงยา	ผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต
๔. นายรัชยา สัตยาบัน	ผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต เற்றுณิก
๕. นายสมบุญ จันทพันธ์	อัยการจังหวัดภูเก็ต
(สืบต่อจากนายชัยเกษม นิตสิริ)
๖. นายสุรศักดิ์ รักญาติ	รองอัยการจังหวัดภูเก็ต
(สืบต่อจากนายกิตติสาร ชีระพันธุ์)
๗. นายนคร ศิลปอาชา	อัยการจังหวัดผู้ช่วย
๘. นายสมภพ พิทักษ์	„
๙. นายประศักดิ์ มหาวัดนางกูร	„
๑๐. นายสันติ สันติอมรทัต	ทนายความ
๑๑. นายอิชฎี ขุมเงิน	„
๑๒. นายอชชา สมิตะสิริ	„
๑๓. นายเกษม สุทธางกูร	„
๑๔. นายอดิ ธารศิริโรจน์	„
๑๕. นายหัตถ์ กัตัญชลีกุล	„
๑๖. นายสุรินทร์ รุจิรวนิชวงศ์	„
๑๗. นายปรีดามย์ โกมุทผล	„
๑๘. นายชวลิต ณ นคร	„
๑๙. นายศิริพงษ์ เลื่อนนวิ	„
๒๐. นายพนพณ เสงี่ยมหาญ	„
๒๑. นายพยุหศักดิ์ นาถกรณกุล	„

อาคารศาลมณฑลภูเก็ต
สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

ประวัติศาสตร์จังหวัดภูเก็ต

ศาลจังหวัดภูเก็ต ตั้งอยู่ที่ถนนดำรง ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต บนเนื้อที่ ๖ ไร่ ๓ งาน ๖๕ ตารางวา ตรงบริเวณเชิงเขาโต๊ะแซะ บนเนินสูงกว่าระดับถนนประมาณ ๔ เมตร ที่ตั้งอาคารศาลเหมาะสมแลดูโอ้อ่า มีบริเวณกว้างขวาง เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง และเป็นสถานที่ชาวบ้านเมืองถือว่าเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง สมกับเป็นที่ตั้งที่ทำการศาลสถิตยุติธรรม ทำการวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับชีวิต อิสรภาพ เสรีภาพ ตลอดจนทรัพย์สินของประชาชนพลเมืองทั้งหลาย

เดิมศาลจังหวัดภูเก็ตเป็นที่ทำการศาลมณฑล มีศาลจังหวัดต่างๆ ขึ้นกับศาลมณฑลภูเก็ต เช่น ศาลจังหวัดระนอง ศาลจังหวัดตะกั่วป่า ศาลจังหวัดพังงา ศาลจังหวัดตรัง เป็นต้น ต่อมาที่ทำการศาลมณฑลได้ถูกเปลี่ยนเป็นสำนักงานอธิบดีภาค แล้วย้ายที่ทำการสำนักงานอธิบดีภาคไปอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลมณฑลภูเก็ตจึงเปลี่ยนฐานะเป็นศาลจังหวัดภูเก็ตไป สำหรับที่ดินที่ตั้งอาคารศาลเดิมเป็นของ นายตัน จอสุด เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ นายตัน จอสุด ได้อุทิศให้เป็นสาธารณประโยชน์เพื่อปลูกสร้างศาลมณฑลภูเก็ต มีเนื้อที่ ๒ ไร่ ๒ งาน ๖๕ ตารางวา ก่อทิศเหนือ ยาว ๒ เส้น ๑๗ วา ๑ สอกเศษ ทิศใต้ ยาว ๒ เส้น ๑ วา ทิศตะวันออก ยาว ๑ เส้น ๕ วา ๓ สอกเศษ ทิศตะวันตก ยาว ๑๒ วา ๒ สอกเศษ

ตัวอาคารศาลนั้นได้ดำเนินการก่อสร้างโดยเจ้าแควดี เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๘ และสร้างเสร็จในวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๙ งบประมาณทั้งสิ้น ๓๐,๕๕๐.๐๐ บาท โดยใช้เงินจากแผนกมหาดไทย ไม่เกี่ยวกับงบประมาณของกระทรวงยุติธรรม อาคารปลูกตามแบบแปลนศาลมณฑลนครราชสีมา แต่ต่อเติมข้างหลังออกห้องหนึ่งเพื่อให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นตึกชั้นเดียวทรงสเปญ ยกพื้นสูงปูด้วยไม้ หลังคามุงกระเบื้อง ตัวอาคารด้านซ้ายและขวาเป็นห้องพิจารณา ๒ ห้อง ด้านหลังเป็นห้องทำงานคณะผู้พิพากษา ส่วนตรงกลางเป็นห้องทำงานของฝ่ายธุรการ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงห้องกลางซึ่งอยู่ระหว่างห้องธุรการกับห้องผู้พิพากษา ทำเป็นห้องพิจารณาเพิ่มขึ้น เพราะการทรมองพิจารณา

เพียง ๒ ห้องไม่เป็นการเพียงพอ เนื่องจากจำนวนคนความได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ตัวอาคารมีเพียงด้านหน้าและด้านข้าง หน้ามุขเป็นครุฑพาหุ มีบันไดด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลัง รวม ๓ บันได และอาคารหลังนกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในปีพุทธศักราช ๒๕๒๐

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ ศาลจังหวัดภูเก็ตกับทางจังหวัดได้ตกลงแลกเปลี่ยนสถานที่กัน โดยทางจังหวัดจะมอบที่ดินซึ่งขณะนั้นใช้เป็นสนามเทนนิสของสโมสรข้าราชการจังหวัดภูเก็ต ให้เป็นที่ก่อสร้างอาคารศาลใหม่ การเจรจาแลกเปลี่ยนสถานที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงยุติธรรมแล้ว แต่เมื่อศาสตราจารย์ประภาส อวยชัย ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ตพิจารณาเห็นว่า ทำการศาลจังหวัดภูเก็ตอยู่ในชัยภูมิอันเหมาะสม สูงเด่นเป็นสง่างดงามเป็นศรีแก่บ้านเมือง ประกอบกับเป็นสถานที่ชาวบ้านชาวเมืองถือว่าเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง จึงได้รับการคัดค้านจากชาวจังหวัดภูเก็ต ศาสตราจารย์ประภาส อวยชัย ได้ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ ต่อกระทรวงยุติธรรมในที่สุดกระทรวงยุติธรรมก็ยอมยกเลิกข้อตกลงดังกล่าว

อาคารศาลหลังเก่า เมื่อเปรียบเทียบกับอาคารทดแทนศาล ประกอบกับจำนวนเจ้าหน้าที่แล้ว จะรู้สึกคับแคบไปมาก แม้ตัวอาคารจะมองดูว่าแข็งแรง แต่ปรากฏว่ามีสภาพชำรุดหลายแห่งเป็นต้นว่า หลังคารั่ว พื้นชำรุด ในปีงบประมาณ ๒๕๒๔ กระทรวงยุติธรรมได้จัดสรรงบประมาณ ๖,๒๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท มาทำการซ่อมแซม และต่อเติมอาคารไปทางด้านหลัง เป็นตึก ๒ ชั้น ซึ่งการซ่อมแซมและต่อเติมครั้งนี้ ดำเนินการโดยบริษัทผดุงวัฒน์ จำกัด สัญญาเริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๔ เสร็จสิ้นในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ภายหลังบริษัทขอต่ออายุสัญญาจ้างอีก ๔๕ วัน ถึงวันที่ ๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๖

สำหรับอาคารหลังเก่าได้ซ่อมแซมหลังคาและเปลี่ยนพื้นเป็นหินขัด ใช้เป็นห้องพิจารณา ๔ ห้อง ห้องพักอัยการและทนายความ ๑ ห้อง ส่วนตัวอาคารนั้นคงรูปทรงไว้ตามเดิม เนื่องจากกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้แล้ว สำหรับอาคารศาลที่ต่อเติมใหม่นั้น เป็นตึก ๒ ชั้น ขนาดกว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร ชั้นล่างมีห้อง

ทำงานของฝ่ายธุรการ ๑ ห้อง ห้องเก็บสำนวน ๑ ห้อง ห้องขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ๒ ห้อง ส่วนชั้นบนมีห้องพิจารณา ๒ ห้อง ห้องทำงานของคณะผู้พิพากษา ๑ ห้อง และห้องสมุด ศาล ๑ ห้อง

ในปีงบประมาณ ๒๕๒๖ กระทรวงยุติธรรมได้จัดสรรงบประมาณหนึ่งล้านบาท เศษ ก่อสร้างรั้วศาล โรงจอดรถยนต์ ลานจอดรถยนต์ เสาธง ปรับปรุงแกนเตอร์และ ห้องเก็บสำนวน

ขณะ ศาลจังหวัดภูเก็ตได้จัดสร้าง พระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย และอัญเชิญประดิษฐานไว้ ณ หน้าอาคารศาลจังหวัดภูเก็ต โดยได้รับเงินบริจาคทั้งสิ้น ๑ ล้านบาทเศษ

ศาลจังหวัดภูเก็ตมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดและได้รับเกียรติจากชาวจังหวัด ภูเก็ต เนื่องจากบรรพบุรุษการได้สร้างสมคุณงามความดีมาโดยตลอด โดยเฉพาะท่าน ศาสตราจารย์ประกาศน์ อวยชัย เมอศรีขำมาดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลน ได้เป็นประธานสร้างอุโบสถวัดเจริญสมณกิจ ซึ่งชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่า “วัดหลังศาล” วัดแห่งนี้มีความผูกพันกับศาลมาโดยตลอด ทุกปีศาลกับชาวจังหวัดภูเก็ตจะร่วมกันทอด ถวายสังฆทาน มีข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทุกสาขาอาชีพ มาทำบุญร่วมกันอย่าง พร้อมเพรียง

ปัจจุบันศาลจังหวัดภูเก็ตมีผู้พิพากษา ๔ คน คือ

๑. นายกนก อินทรมิพรย์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต
๒. นายวัฒนา วิทย์กุล	ผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต
๓. นายประเสริฐ โกวิทยา	ผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต
๔. นายวิจิต ทัศนากุลกิจ	ผู้พิพากษาศาลจังหวัดภูเก็ต

ข้าราชการธุรการ ๒๔ คน เขตอำนาจศาลครอบคลุมพื้นที่หมดทั้งจังหวัด ซึ่ง ประกอบด้วย ๓ อำเภอ คือ อำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอดง อำเภอกะทู้

รายนามอธิบดีศาลมณฑลภูเก็ต

๑. พระยาฤทธราชทรงสวัสดิ์ (สุดใจ ไกรจิตติ)
๒. อำมาตย์เอกพระยาอักษราทรงศิริ ธรรมะวิสุทธิราชสถาปติ
๓. อำมาตย์เอกพระวรวาทินิจนัย
๔. อำมาตย์เอกพระยาพลาญกูรธรรมพิชัย
๕. พระมนูเวทย์วิมลนาถ

รายนามผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต

๑. นายชวน สิงหกละ	ปีพุทธศักราช	๒๔๓๘
๒. หลวงสุทิมินต์ณนาท	„	๒๔๔๑
๓. หลวงวุฒิกร เนติสาร	„	๒๔๔๔
๔. นายไชยเจริญ สันติศิริ	„	๒๔๔๕
๕. หลวงวิมลสังจักษ์	„	๒๔๔๖
๖. นายเสนอ บุญเกียรติ	„	๒๔๕๐
๗. นายพจน์ บุษปาคม	„	๒๔๕๔
๘. นายชล ธีรกุล	„	๒๔๕๖
๙. นายประพนธ์ ศาตะมาน	„	๒๔๕๘
๑๐. นายสรรเสริญ ไกรจิตติ	„	๒๕๐๒
๑๑. นายสมบัติ วังตาล	„	๒๕๐๔
๑๒. นายปรีชา สุมาวงศ์	„	๒๕๐๖
๑๓. นายประภาศน์ อวชัย	„	๒๕๐๘
๑๔. นายประกอบ วณิกพันธ์	„	๒๕๑๑
๑๕. นายธีรพันธ์ รัศมีทัต	„	๒๕๑๓
๑๖. นายปิยะชาติ สุจริตกุล	„	๒๕๑๔
๑๗. นายอุดม คุ้มจินดา	„	๒๕๑๖

๑๘. นายตัน เวทไว	๔ บุพพธศักราช	๒๕๑๘
๑๙. นายเรีงธรรม ลัดพลี	,,	๒๕๑๙
๒๐. นายสันติ ทักราล	,,	๒๕๒๑
๒๑. นายสัญญาชัย สิงหลกะ	,,	๒๕๒๒
๒๒. นายปรีดี สุจริตกุล	,,	๒๕๒๓
๒๓. นางดวงมัลย์ ศิลปอาษา	,,	๒๕๒๖
๒๔. นายสพบโชค สุขารมณ	,,	๒๕๒๘
๒๕. นายกนก อินทรมหารย์	,,	๒๕๓๑ - ปัจจุบัน

* ในการเรียบเรียงบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนได้รับประโยชน์เป็นอย่างมากจากข้อมูลซึ่งคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวบรวมไว้ ในหนังสือ ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องกฎหมายตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ จนถึง ๒๕๒๕ ซึ่งคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และธนาคารทหารไทย จำกัด (จก) จัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติในศุภมงคลวโรกาสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ๒๕๓๐ จัดพิมพ์โดยหอรัชมังการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงขอแสดงความขอบคุณคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

๑. พระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๑) มาตรา ๑๖๓ บัญญัติว่า :

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเห็นได้แจ้งชัดว่า เรื่องการพระราชทานอภัยโทษ^๕ นั้นเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง และเป็นพระราชอำนาจเฉพาะพระองค์^๕ โดยแท้ ไม่ว่าจะเป็นการพระราชทานอภัยโทษเด็ดขาดโดยไม่มีเงื่อนไข หรือเป็นการพระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาหรือลดโทษ การทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษจะกระทำได้อีกเมื่อคดีอาญานั้น ๆ ถึงที่สุดแล้ว โดยผู้ต้องคำพิพากษาหรือผู้ทมิประโยชน์เกี่ยวของ ซึ่งต้องยื่นฎีกาต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษพร้อมด้วยความเห็นว่าสมควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ นอกจากนั้น แม้จะไม่มีผู้ใดทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษให้นักโทษเด็ดขาดรายใด ถ้าหากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือคณะรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควร จะทูลเกล้าฯ ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาซึ่งถึงที่สุดแล้วก็ได้ ในกรณีทมิคณะรัฐมนตรีขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาถึงที่สุดแล้วนั้น ต้องทำเป็นพระราชกฤษฎีกา^๖

ขอทบทวนพิจารณาในเบื้องต้นก็คือ ขอบเขตของการพิจารณาเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษนั้นมีจำกัดอยู่แต่เพียงเรื่องของอรรถคดีซึ่งศาลได้พิจารณาพิพากษามาแล้วเท่านั้น หากแต่รวมถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเกี่ยวของกับผู้ต้องคำพิพากษาคดีอาญาทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังที่การพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมถึงที่สุดแล้วด้วย เช่น ผู้ฎีกาไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ เพราะศาลมิได้ออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดให้ หรือผู้ฎีกาเคยมีความดีความชอบมาก่อน หรือมีเหตุอันควรปรานอน ๆ ซึ่งเรื่องเหล่านี้ผู้ฎีกาอาจขึ้นมาเพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนการขอพระราชทาน

๑. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๕๔, ๒๖๑ และ ๒๖๑ ทวิ.

อภัยโทษของตน เรื่องที่นำมาพิจารณาประกอบด้วยหลายด้าน เช่น มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด สุขภาพและสภาวะจิตของนักโทษเด็ดขาดผู้ถูกา ประวัติ อุปนิสัย การปฏิบัติตนระหว่างต้องโทษจำคุก และสภาพแวดล้อม นอกจากนั้น ถ้าหากเป็นนักโทษต่างประเทศ ก็ยังมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร้องขอพระราชทานอภัยโทษจากประมุขของประเทศที่ผู้ถูกาถือสัญชาติหรือจากรัฐบาลของประเทศนั้น และ ความเจ็บป่วยหนักของนักโทษต่างประเทศผู้ถูกานั้น แต่ละเรื่องย่อมต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงเหตุผลและทางได้ทางเสียทุกทางด้วย ซึ่งเรื่องเหล่านี้ทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต้องทูลเกล้าฯ ถวายข้อเท็จจริงและความเห็นโดยละเอียดเป็นเบื้องต้น จากนั้นคณะองคมนตรีทั้งคณะก็จะได้พิจารณาทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นเพื่อประกอบพระบรมราชวินิจฉัยอีกชั้นหนึ่ง

ในชั้นมีพระบรมราชวินิจฉัยนั้นก็มีใช้จะมีพระบรมราชวินิจฉัยตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือตามความเห็นของคณะองคมนตรีเสมอไป ทั้งปรากฏอยู่เสมอที่ทางคณะองคมนตรีเองก็เห็นแตกต่างกันไปจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นขึ้นมา นอกจากนั้น ในคณะองคมนตรีเองก็มีบ่อยครั้งที่มีความเห็นแตกต่างกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุน ในบางเรื่องก็ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเห็นพ้องด้วยกับความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือของคณะองคมนตรี หรือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคณะองคมนตรีในกรณีที่มีความเห็นเป็นหลายฝ่าย นอกจากนั้น ในบางโอกาสก็ทรงมีความเห็นแตกต่างไปจากความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือของคณะองคมนตรี ไม่ว่าจะเป็นกรณีจะเป็นประการใดก็ตาม เป็นที่แจ้งประจักษ์ว่าทรงได้ใคร่ครวญอย่างรอบคอบทุกเรื่อง และมีอยู่เป็นครั้งคราวที่ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ทางคณะองคมนตรีพิจารณาในปัญหาข้อใดข้อหนึ่งเพิ่มเติมหรือ ทบทวนความเห็น โดยพระราชทานข้อทั้งตั้งประกอบการพิจารณาเพิ่มเติมเหล่านั้นลงมาด้วย

การพระราชทานอภัยโทษนั้นมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านผลของความยุติธรรมให้แก่พสกนิกรผู้ต้องคดีอาญาในอีกด้านหนึ่ง กล่าวคือ ในกรณีที่ถูกกฎหมายนั้นมิได้สอดคล้อง

กับความยุติธรรมตามทางศีลธรรม หรือตามความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ถูกกฎหมายลงโทษรุนแรงเกินไป และไม่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจตามสมควรแก่รูปคดีในแต่ละคดีได้ด้วย ผลร้ายย่อมตกแก่ผู้ต้องคดีอาญาเหล่านั้น ทั้งศาลยุติธรรมก็ไม่มีทางเยียวยาผ่อนหนักเป็นเบาให้แก่ผู้ต้องคดีเหล่านั้นได้ เพราะกฎหมายก็ต้องเป็นกฎหมาย ตราบใดที่ถูกกฎหมายยังมิได้รับการแก้ไข ก็ต้องบังคับการให้เป็นไปตามนั้น

ตัวอย่างเช่น ในคดีหนึ่ง ผู้ถูกเป็นนักโทษเด็ดขาดหญิงต่างประเทศ ขณะถูกจับนั้นกำลังจะขึ้นเครื่องบินจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯ ไปต่างประเทศ เมื่อถูกค้น ปรากฏว่ามีเฮโรอีนซุกซ่อนอยู่ในตัว ๒.๓๒ กรัม ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำคุกผู้ถูกที่มีกำหนด ๓๓ ปี ๔ เดือน ในความผิดฐานพยายามนำเฮโรอีนออกนอกราชอาณาจักร ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๖๔ วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า : “ผู้ใดผลิต นำเข้า หรือส่งออก ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต” โทษซึ่งกฎหมายกำหนดไว้รุนแรงมาก เพราะเป็นโทษสถานเดียว โดยไม่มีการกำหนดอัตราโทษเป็นขั้นสูงและขั้นต่ำไว้ ทั้งไม่มีข้อกำหนดถึงว่ายาเสพติดให้โทษของกลางนั้นจะมีปริมาณมากน้อยเพียงใดด้วย ศาลจึงไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจลดโทษในความผิดสถานนั้นลงได้เลย อย่างไรก็ตาม ที่ศาลลงโทษผู้ถูกการายน โดยกำหนดโทษจำคุก ๓๓ ปี ๔ เดือน แทนที่จะเป็นจำคุกตลอดชีวิต ก็เพราะความผิดรายนี้มีโทษความผิดที่กระทำสำเร็จแล้ว หากเป็นเพียงการพยายามกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งโทษฐานพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๐ วรรคสอง กำหนดไว้สองในสามส่วนของโทษที่ถูกกฎหมายกำหนดสำหรับความผิดนั้น เราท่านย่อมตระหนักดีว่า เฮโรอีนเป็นยาเสพติดให้โทษที่ร้ายแรงควรต้องระวางโทษสถานหนัก แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็ควรตระหนักด้วยว่า โทษอาญานั้นควรจะต้องกำหนดให้ลดหลั่นกันตามความร้ายแรงของการกระทำผิดด้วย ถ้าเป็นกรณีผู้ค้ายาเสพติดระหว่างประเทศก็ดี ผู้ผลิตเฮโรอีนรายใหญ่ก็ดี การลงโทษสถานหนักย่อมเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง แต่สำหรับผู้ถูกการายนปรากฏข้อเท็จจริงชัดเจนในสำนวนคดีว่า ที่มีเฮโรอีนเพียง ๒.๓๒ กรัมมันไว้ก็เพื่อเสพเองแท้ ๆ เพราะตนเองเสพติดเฮโรอีนอยู่ มิได้มีพฤติการณ์ส่อไปในทางที่เป็นพิษเป็นภัยแก่สังคมแต่ประการใด การที่ต้องรับ

โทษจำคุกถึง ๓๓ ปี ๔ เดือน ข้อมเป็นการลงโทษเกินสมควรกว่าความร้ายแรงของความผิด
เป็นอันมาก เมื่อผู้ฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษหลังจากทฎีกาต้อง
รับโทษจำคุกมาแล้ว ๓ ปี ๑ เดือนเศษ ก็ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานอภัยโทษ
ปล่อยตัวไป

กรณีทฎีกาหมายกำหนดโทษสถานหนักและศาลไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจ ผู้ต้องคำ
พิพากษาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษลดโทษ และได้รับพระมหากรุณา
พระราชทานอภัยโทษลดโทษในทำนองน้อยอยู่เป็นประจำ

ในกรณีหนักโทษประหารชีวิตทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษลด
โทษนั้น หากมีเหตุผลพิเศษอันสมควร ก็จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานอภัยโทษ
เปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกกำหนดเวลา ทั้งนี้แล้วแต่
เหตุผลในแต่ละคดีซึ่งอาจเป็นเหตุผลเฉพาะตัวของผู้ฎีกาหรือเป็นเหตุในลักษณะคดีก็ได้
ซึ่งแต่ละเรื่องได้รับการพิจารณาถ่วงถ่วงกันมาตามลำดับชั้น ตั้งแต่ชั้นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทยและชั้นคณะองคมนตรี เพื่อประกอบพระบรมราชวินิจฉัย

สำหรับนักโทษต่างประเทศซึ่งเจ็บป่วยหนักและเคยได้รับพระมหากรุณาพระ-
ราชทานอภัยโทษปล่อยตัว หลังจากที่ต้องโทษจำคุกมาระยะหนึ่งแล้วก็มี เช่น ผู้ฎีกาป่วย
เป็นโรคมะเร็ง หรือโรคเอดส์ในระยะอันตราย หรืออีกผู้ประสาทมกำลังจะเสียทั้งสองข้าง
หากไม่ได้รับการเยียวยาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างทันทั่วทั้งที่เป็นต้น

ปริมาณคดีขอพระราชทานอภัยโทษในแต่ละปี ซึ่งทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย
ในแต่ละคดีมีไม่ใช่น้อย เช่น ปี ๒๕๒๘ มี ๒๐๓ เรื่อง, ปี ๒๕๒๙ มี ๒๘๓ เรื่อง และ ปี
๒๕๓๐ มี ๘๔ เรื่อง ทั้งนี้ไม่นับรวมถึงการพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษเด็ดขาดเป็นหมู่
อีกเป็นเรือนหมื่นตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งเป็นกรณีหนักโทษเด็ดขาด
ทุกคนที่เข้าเกณฑ์กำหนดดังกล่าวก็อยู่ในข่ายที่จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทาน
อภัยโทษเป็นหมู่ โดยลดหลั่นมากและน้อยตามประเภทของนักโทษเด็ดขาดหรือตามลำดับ
ชั้นของนักโทษเด็ดขาด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ชั้น คือ ชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง
ชั้นเลว และชั้นเลวมาก แล้วแต่กรณี อย่างทั่วหน้ากัน โดยไม่ต้องมีพระบรมราชวินิจฉัย
เป็นรายตัวบุคคล

ในเรื่องการพระราชทานอภัยโทษนั้นกล่าวได้ว่าเป็นพระราชภารกิจอันหนักและต้องทรงอาศัยเวลาพิเคราะห์มากด้านหนึ่ง แม้ว่าพระราชอำนาจพระราชทานอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญจะเป็นพระราชอำนาจอันเด็ดขาดและกว้างขวาง ก็ทรงใช้ภายในกรอบของกฎหมายและทรงยึดมั่นในความยุติธรรมและเมตตาธรรมเป็นมูลฐานในการมีพระบรมราชวินิจฉัยให้สอดคล้องกับรูปคดีในแต่ละเรื่อง โดยส่วนพระองค์แล้วทรงสนพระทัยในพระราชกรณียกิจด้านนี้เป็นอย่างยิ่งด้วย ทรงมีพระราชปรารภเกี่ยวกับปัญหาในคดีต่าง ๆ ที่ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ทั้งพระราชทานความคิดเห็นส่วนพระองค์ในเรื่องเหล่านี้กับคณะองคมนตรีอยู่เป็นประจำ พระบรมราชวินิจฉัยและพระราชกระแสดังกล่าวในเรื่องเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างประจักษ์ในพระปรีชาสามารถ พระสุเมกมัมภีรภาพ และพระอัจฉริยภาพในเชิงกฎหมายของพระองค์อย่างลึกซึ้ง

๒. พระบรมราชาโฆวาท และ พระราชดำรัส

ซึ่งพระราชทานแก่บรรดาผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายในโอกาสต่าง ๆ

ในฐานะที่ทรงเป็นพระประมุขของประเทศ ทรงห่วงใยในความอยู่ดีกินดีของพสกนิกรในพระองค์ และทรงตระหนักดีว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในการกำหนดโครงสร้างของระบอบการปกครอง ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารราชการแผ่นดินฝ่ายต่าง ๆ กำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของราษฎร ทรงพิเคราะห์จากภาพรวมของระบบกฎหมายทั้งระบบ และจากรายละเอียดของตัวบทกฎหมาย ข้อบกพร่องของผู้ใช้กฎหมาย ซึ่งเหล่านั้นฝังอยู่ในดวงพระราชหฤทัยตลอดเวลา ดังจะเห็นภาพสะท้อนได้จากพระบรมราชาโฆวาทและพระราชดำรัส ซึ่งอัญเชิญส่วนหนึ่งมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ “พระบรมราชาโฆวาท” นั้นเป็นพระราชดำรัสซึ่งทรงใคร่ครวญและเตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อพระราชทานแก่นักกฎหมายสาขาต่าง ๆ ส่วน “พระราชดำรัส” นั้นอาจเป็นได้ทั้งที่ทรงตระเตรียมมาก่อน และทั้งที่เป็นพระราชกระแสในขณะนั้นเองโดยมิได้ทรงตระเตรียมมาก่อน เขาคิดถึงขณะที่เรียกกันทั่วไปว่าเป็น “กลอนสด” ทั้งพระบรมราชาโฆวาทและพระราชดำรัสเหล่านั้นเป็น

สักขีพยานในแง่หนึ่งว่า ทรงตระหนักในเรื่องของกฎหมายอย่างลึกซึ้งเพียงใด และปัญหาทางกฎหมายซึ่งทรงห่วงใยในเรื่องใดบ้าง และพระบรมราชาบาทและพระราชดำรัสดังกล่าวยังเป็นหลักฐานแสดงออกแง่หนึ่งด้วยว่า ทรงถือเป็นพระราชภารกิจสำคัญในอันที่จะสร้างระบบกฎหมายไทยและกระบวนการยุติธรรมของเราให้มีรากฐานอันมั่นคง และสร้างนักกฎหมายไทยให้มีจริยธรรมอันสูงส่งในวิชาชีพนี้ ดังจะได้พิจารณาตามลำดับดังต่อไปนี้ :

(๑) กฎหมายเป็นใหญ่ในบ้านเมือง

พระราชดำรัส

“มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนใจมากขึ้น และที่สนใจจริงๆ ทั้งเวลาเป็นนักศึกษา ทั้งเวลาสำเร็จการศึกษาไปแล้ว จะไปเป็นอาจารย์ หรือจะไปเป็นทนาย จะไปเป็นผู้พิพากษา หรือเป็นอะไรก็ตามในทางอาชีพที่เลือกแล้ว ก็ให้พิจารณาดู จะทำอะไรเพื่อให้มีระเบียบเรียบร้อยและกฎหมายเป็นใหญ่ในบ้านเมือง”

พระบรมราชาบาท

“บ้านเมืองจะมีความเรียบร้อย ความมั่นคง ก็ต่อเมื่อประชาชนสามารถที่จะปฏิบัติงาน ปฏิบัติตน ถูกต้องตามระเบียบของบ้านเมืองตามกฎหมาย แต่กฎหมายนี้ก็ยากที่จะปฏิบัติตาม เพราะว่าจะต้องมีความรู้ และต้องมีความสามารถที่จะทำให้ถูกต้อง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำเพื่อให้กฎหมายคุ้มครองได้ เท่าที่ได้ทราบแล้ว กฎหมายอาจไม่เป็นที่คุ้มครองบุคคลได้ ตรงกันข้าม อาจเป็นเครื่องมือที่กดขี่บุคคล... ขอให้ท่านทุกคนและสมาคมได้ปฏิบัติการให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อส่วนตัวและต่อส่วนรวม จะได้เป็นการช่วยบ้านเมืองให้มีระเบียบเรียบร้อยและเจริญ ถ้าบ้านเมืองมีความเจริญมีความมั่นคง มีความเป็นระเบียบ มีซื่อมีแป ก็จะทำให้บุคคลอยู่ได้”

๑. พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๓.
๒. พระบรมราชาบาทพระราชทานแก่คณะกรรมการสมาคมสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔.

(๒) กฎหมายที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นกฎหมายที่ปฏิบัติได้ และเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพชีวิตที่แท้จริงของบ้านเมืองและบุคคล

พระบรมราชาธิราช

“...วิชานิติศาสตร์...เป็นวิชาที่เป็นหลักของทางบ้านเมือง ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านเมืองไม่มีความเรียบร้อย มีกฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้งานการส่วนมากไม่ก้าวหน้าได้ ถ้าได้ตั้งกฎหมายและเป็นกฎหมายที่ปฏิบัติได้ บ้านเมืองก็จะมีอย่างที่เราเรียกว่ามีชัยมแป”

พระบรมราชาธิราช

“...กฎหมายบ้านเมืองนั้น โดยหลักการ มิใช่สำหรับรักษาความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยในแผ่นดิน ด้วยการจัดสรรอำนาจสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลโดยถ้วนหน้าและเสมอหน้า แต่ตามความจริงที่เป็นอยู่ปรากฏว่า ในบางเรื่องบางกรณี การใช้กฎหมายมักไม่ได้ผลสมบูรณ์ตรงตามหลักการอันเป็นเจตนาที่แท้แท้ อาจนำไปสู่ความยุ่งยากและความรวบรัด ซึ่งเป็นการเสียหายและเป็นอันตราย ผู้มีหน้าที่ในด้านกฎหมายจะต้องคิดอ่าน กระทำการ ให้กฎหมายได้เป็นปัจจัยคุ้มครองความเที่ยงธรรมและสงบสุขอย่างแท้จริง งานนี้เป็นงานหนักและลำบากยากยิ่ง จะทำสำเร็จได้ก็ด้วยความกล้าหาญอดทนและความเพียรพยายาม ทุกคนจะต้องเตรียมกายเตรียมใจให้พร้อมและมั่นคง ที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตน และที่จะรวมความคิดสติปัญญาหันต่อสู่เอานะอุปสรรคทั้งปวง เพื่อดำเนินงานให้บรรลุจุดหมาย สำคัญที่สุดขอให้ถือหลักเหตุผลและความจริง ซึ่งจะนำมาปฏิบัติได้ เป็นหลักปฏิบัติงาน และสำนึกให้ตระหนักแก่ใจว่า กฎหมายที่เปิดโอกาสให้เบียดเบียนกันได้ มีอคติ มิใช่มีความยุติธรรมเป็นรากฐาน การนำบทบัญญัติที่ปฏิบัติไม่ได้ตามสภาพที่เป็นจริงของชีวิตมาบังคับใช้ เป็นต้นเหตุแห่งความเดือดร้อนแตกแยกในชาติและประชาชน บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะยังความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นได้ต้องตราขึ้นตามสภาพการณ์และสภาพชีวิตที่แท้จริงของบ้านเมืองและบุคคล...”^๒

๑. พระบรมราชาธิราชพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงานวันนิติศาสตร์ ครั้งที่ ๕ ประจำปี ๒๕๑๓ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๓.

๒. พระบรมราชาธิราชในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ ศาลาศึกษา เมื่อ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๔.

(๓) ความยุติธรรมตามกฎหมายอาจก่อให้เกิดความยุติธรรมในทางปฏิบัติขึ้นได้

พระราชดำรัส

“... นี่ก็ถึงปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินว่า กฎเกณฑ์ใดจะทำให้ผู้ใดจะมีกรรมสิทธิ์ แล้วก็ไม่มีเบียดเบียนกัน และกฎหมายจะเข้าไปตัดสินอย่างไรว่าใครมีสิทธิ์ก็ตามหลักกันว่าผู้ที่มิได้สำคัญจึงจะเป็นเจ้าของที่ดินได้ แต่ตามความจริงเดี๋ยวนี้คนที่ทำงานในที่ดินเป็นเวลาเป็นสิบ ๆ ปี ได้ทำให้ที่ดินนั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมาโดยไม่ได้เบียดเบียนคนอื่น เป็นคนไม่มีสิทธิ์ ถ้าไม่มีใบอะไรอย่างหนึ่งที่แสดงกรรมสิทธิ์ ส่วนผู้ที่ไปทำอะไรแล้วไปขอใบสำคัญในเรื่องที่ดิน แล้วนายอำเภอบอกว่าที่ดินว่างเปล่า จึงได้เป็นผู้ได้กรรมสิทธิ์ หรือถ้ายังไม่ได้เพราะว่าเป็นป่าสงวน เมื่อป่าสงวนยกเลิกไปก็ผู้นั้นมีสิทธิ์ก่อน ไม่ได้มาถึงคนที่อยู่ข้างในเพราะไม่เคยเห็น อย่างนี้ใครจะเป็นผู้คุ้มครองประชาชนที่ทำงาน ที่เชื่อได้ว่าเป็นคนมีความสุจริตที่ไปบุกเบิกที่ดินโดยไม่ทราบว่าเป็นป่าสงวน หรือไปบุกเบิกก่อนที่ป่านั้นถูกสงวนไว้ตามกฎหมาย จึงเป็นปัญหาสำคัญว่าความยุติธรรมนั่นเองจะเป็นต้นเหตุทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นมาได้ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและเกิดตีรันฟันแทงกัน ลงท้ายก็ต้องขึ้นโรงศาล ต้องลงโทษกันโดยมิเป็นธรรม แต่พวกที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายก็บอกว่า “ต้องทำตามตัวบทกฎหมาย ตามตัวหนังสือ” บางคนก็ปฏิบัติการในด้านกฎหมายก็คงได้เห็นเหมือนกันว่า มีคดีบางคดีที่เราได้ว่าตามความเป็นธรรมเขาควรจะชนะความ แต่ตามยุติธรรม ตามตัวหนังสือ เขาต้องแพ้ ก็ขอฝากความคิดนี้ให้ช่วยกันคิดพิจารณา และก็ในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญผู้ที่มีความรู้ อาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือการดัดแปลงกฎหมายได้บ้าง เพื่อให้การปกครองเป็นไปโดยธรรมและยุติธรรมแท้ๆ ขอให้ทุกคนช่วยกันสร้างความยุติธรรม สร้างความเป็นไปที่มีระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง...”

พระบรมราโชวาท

“... ข้าพเจ้าใคร่ถือโอกาสอันพิเศษนี้ แสดงความคิดเห็นฝากไว้แก่ท่านทั้งหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มีตำแหน่งและหน้าที่ที่ต้องใช้กฎหมายเพื่อธำรงความยุติธรรม

๑. พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “นิติศาสตร์รำลึก” ครั้งที่ ๒ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓.

ในบ้านเมืองว่า กฎหมายทั้งปวงนั้น เราบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นปัจจัยสำหรับรักษาความยุติธรรม กล่าวโดยสรุปคือ ใช้เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติปฏิบัติของมหาชนสถานหนึ่ง กับใช้เป็นแม่บทในการพิจารณาตัดสินความประพฤติปฏิบัติอื่น ๆ ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงอีกสถานหนึ่ง

โดยที่กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมดังกล่าว จึงไม่ควรจะถือว่ามีความสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมาย และอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษารรคดีใดๆ โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จะไม่เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมาย และได้ผลที่ควรจะได้

จึงใคร่ขอให้ทุกท่านเตรียมกายเตรียมใจพร้อมทั้งสติและปัญญาไว้ให้มั่นคง เพื่อปฏิบัติงานอันสำคัญของแต่ละคน ร่วมกันปลูกรักษาวงชนให้ได้รับความเที่ยงธรรมและอยู่ได้โดยปกติสุข ระมัดระวังป้องกันอย่าให้ช่องโหว่ของกฎหมายกลายเป็นเครื่องมือที่จะนำมาใช้เพื่อเบียดเบียนกันและกัน ...”

ข้อพิจารณา

สิ่งที่สุดปรารถนาของผู้พิพากษาคือ การรักษาความยุติธรรมในอุดมคติตามพระบรมราโชวาท^๑ และผู้พิพากษาที่ดีจะพยายามทุกวิถีทางที่จะใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรมที่สอดคล้องกับศีลธรรมหรือความรู้สึกของคนทั่วไปให้มากที่สุด ในทางปฏิบัติมีบางกรณี^๒ ที่อาจตีความกฎหมายได้เป็นหลายนัย แต่นัยที่ถูกต้องที่สุด^๓ นั้นจะอำนวยความสะดวกแก่ความยุติธรรมดังกล่าวให้แก่ผู้ความอย่างมากที่สุด เรื่องนี้เป็นรากแก้วของหลักการตีความกฎหมายอยู่แล้ว แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกหลายกรณีเหมือนกันที่กฎหมายไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้ เพราะกฎหมายก็ต้องเป็นกฎหมาย ตราบใดที่กฎหมายยังเป็นกฎหมายอยู่ ทุกคนต้องปฏิบัติตาม แม้จะไม่ยุติธรรมตามทางศีลธรรมหรือความรู้สึกของบุคคลทั่วไปก็ตาม ทางออกที่ถูกต้องคือ ต้องพยายามแก้ไขกฎหมายให้ยุติธรรมอย่างเร่งด่วนเท่านั้น

๑. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่นักศึกษาของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ เนติบัณฑิตยสภา เมื่อ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๕.

ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่อ้างถึงข้างต้น คือ กรณีนักโทษเด็ดขาดหญิงต่างประเทศซึ่งกำลังจะออกเดินทางไปต่างประเทศ มีเฮโรอีนไว้ในครอบครองเพียง ๒.๓๒ กรัม ต้องโทษฐานพยายามนำเฮโรอีนออกนอกราชอาณาจักร ต้องโทษจำคุกถึง ๓๓ ปี ๔ เดือน ซึ่งผู้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายตระหนักในความไม่ยุติธรรมของกฎหมายบทนี้ แต่ก็ทำอะไรไม่ได้เลย นอกจากจะให้ผู้ต้องโทษทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษลดโทษอันเป็นมาตรการทางกฎหมายในลักษณะพิเศษอีกทางหนึ่งเท่านั้น สำหรับกัลยาณีน้าก็ต้องเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติเองที่จะต้องพิจารณาหาทางแก้ไขให้บทกฎหมายนี้มีความยุติธรรมในทุกกรณี

อนึ่ง สมควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า มีนักกฎหมายบางท่านมีศิลปะเฉพาะตัวในเชิงกฎหมายที่สามารถเลือกใช้กฎหมาย หรือเลือกทางตีความกฎหมาย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในอุดมคติตามพระบรมราโชวาท^๑ โดยเป็นความยุติธรรมที่สอดคล้องกับศีลธรรม หรือความรู้สึกของบุคคลทั่วไปได้ โดยที่คาดฝันกันไม่ถึง เพราะท่านสามารถจริง ๆ และนำหลักกฎหมายมาใช้อย่างที่ไม่มียุติธรรมเลยด้วย หรืออย่างน้อยการนำหลักกฎหมายเหล่านั้นมาใช้ก็มีเหตุผลน่าคิดอยู่เหมือนกัน ผู้ที่มีอัจฉริยภาพทางด้านนี้ผู้หนึ่งของศาลอังกฤษ คือ ลอร์ด เดนนิง อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

(๔) ใช้กฎหมายด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อ
เพื่อความเป็นธรรม ความบริสุทธิ์ ความมีเกียรติของมหาชนและประเทศชาติ
พระราชดำรัส

“... ในด้านการปกครองนั้นก็สำคัญที่จะใช้หลักกฎหมาย ข้อนี้อาจจะใช้คำที่ไม่ค่อยดี คือ ความยืดหยุ่น ต้องขอให้พิจารณาคำนี้ให้รอบคอบสักหน่อย ได้เห็นมานานเหมือนกันว่า ถ้าปกครองด้วยหลักที่แข็งแรงแล้ว แม้ว่าจะสุจริตเท่าไร ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างก็ทั้งหมด จึงต้องมีความยืดหยุ่น คือยืดหยุ่นในทางที่ดี เพราะความยืดหยุ่นนี้ถ้าใช้ในทางที่ดีก็ดี แต่ถ้าใช้ในทางยืดหยุ่นตามใจตัวก็อาจกลายเป็นทุจริตไป จึงใช้ลำบากยิ่งนัก ยิ่งตัวมีความกดดันต่าง ๆ อยู่ ก็จะเป็นความทุจริตไปได้ง่าย ๆ...”^๑

๑. พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงานวัน “นิติศาสตร์ฯ” ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๒.

พระบรมราโชวาท

“... ท่านทั้งหลายศึกษาวิชากฎหมายก้าวหน้ามาได้ถึงเพียงนี้ ย่อมเข้าใจได้ว่าต่างมีความตั้งใจที่จะประกอบการทำงานด้านกฎหมายเป็นหลักต่อไป กฎหมายไทยนั้นได้รับความเชื่อถือยกย่องทั่วไปในนานาประเทศ ว่าเป็นกฎหมายที่มีมาตรฐานสูง อำนวยความยุติธรรมและความเที่ยงตรงถูกต้องได้เป็นอย่างดีเยี่ยม ข้อนี้นักกฎหมายไทยย่อมทราบและภาคภูมิใจอยู่ด้วยกันแล้ว แต่มีข้อเท็จจริงอยู่ข้อหนึ่งว่า กฎหมายทั้งปวงจะธำรงความยุติธรรมและถูกต้องเที่ยงตรง หรือจะธำรงความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอยู่ได้หรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ คือถ้าใช้ให้ได้อุทิศอุทิศประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นๆ จริงแล้ว ก็จะทำให้ความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพอันสมบูรณ์ไว้ได้ แต่ถ้าหากนำไปใช้ให้ผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ โดยการพลิกแพลงบิดพลิ้วให้ผ่นผวนไปด้วยความหลงผิด ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริตต่างๆ กฎหมายก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพลงทันที และกลับกลายเป็นพิษเป็นภัยแก่ประชาชนอย่างใหญ่หลวง ผู้ที่ต้องการจะใช้กฎหมายสร้างสรรค์ความผาสุกสงบและความเป็นปึกแผ่นก้าวหน้าของประชาชนและบ้านเมือง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาวัตถุประสงค์อันจริงแท้ของกฎหมายแต่ละฉบับไว้ให้แน่วแน่เสมอไป อย่างไม่มีข้อแม้ประการใดๆ พร้อมทั้งต้องรักษาคูคัมภีร์ จรรยา ความสุจริต และมโนธรรมของนักกฎหมายไว้โดยรอบคอบเคร่งครัดเสมอด้วยรักษาวีรยัตของตนเอง กฎหมายไทยจึงจะทรงคุณค่าอันสมบูรณ์บริบูรณ์ เป็นที่เชื่อถือยกย่องอยู่โดยตลอดได้ ไม่ต้องกลายเป็นกฎหมายโบราณล้ำสมัย ดังที่มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นในบางครั้งบางคราว...”๑

พระบรมราโชวาท

“...ท่านทั้งหลายส่วนมากคงจะได้ทำหน้าที่ในศาลสถิตยุติธรรม หรือไม่ก็งานจะประกอบการทำงานทางด้านกฎหมาย การที่อยู่กับกฎหมายและใช้กฎหมายมาก ๆ นั้น อาจทำให้ติดในคัมภีร์กฎหมายมากเกินไป และทำให้เห็นว่าลำพังคัมภีร์กฎหมายจะให้ความ

๑. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้กิตติมศักดิ์ของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

ยุติธรรมได้โดยสมบูรณ์ ความจริงกฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกต้อง เพื่ออาศัยเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความสะดวก หาใช่ปัจจัยสำคัญสิ่งเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ ดังนั้น จะอาศัยตัวบทกฎหมายกับคำให้การในศาลเท่านั้นไม่ได้ ทั้งนี้เพราะตัวบทของกฎหมาย รวมทั้งข้อเท็จจริงที่นำมากล่าวแก่ศาล เป็นสิ่งที่อาจนำมาพลิกแพลงให้ผิดเพี้ยนไปได้ต่างๆ ด้วยความหลง ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริต ทำให้ความเที่ยงธรรมต้องถูกริดรอนทำลายไป การอำนวยความสะดวกจึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมาย คือท่านทั้งหลาย เป็นปัจจัยสำคัญด้วย เท่าๆ กันกับตัวกฎหมาย ในการที่ท่านจะได้กระทำหน้าที่ที่สามารถอำนวยความสะดวกอำนวยโทษให้แก่ประชาชนได้ต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้เป็นผู้ยุติธรรมก่อนเป็นเบื้องต้น ด้วยการตั้งใจให้มั่นคงที่จะรักษาความเป็นกลางและรักษาวัตถุประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับไว้โดยเคร่งครัด แน่วแน่ พร้อมกับรักษาความสุจริต จรรยา และมโนธรรมของนักกฎหมายไว้เสมอกับชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุขุมรอบคอบ ประกอบด้วยอุเบกขาและปัญญาอันกระจ่างแจ่มใส ท่านจึงจะมีดุลพินิจที่เที่ยงแท้ถูกต้อง และสามารถเป็นที่พึ่งที่อาศัยของประชาชนผู้อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายบ้านเมืองได้แท้จริง...”^๑

พระบรมราโชวาท

“... ท่านทั้งหลายส่วนใหญ่จะได้เป็นผู้นำในด้านกฎหมาย และผู้ประสานความเป็นธรรมแก่ประชาชนต่อไป โดยอาชีพและหน้าที่ชอบที่จะถือว่างานของท่านเป็นงานสำคัญพิเศษ ซึ่งควรจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง อย่างละเอียดรอบคอบและเที่ยงตรงโดยสุดความสามารถ จะปล่อยให้ผิดพลาดบกพร่องไม่ได้เลยเป็นอันขาด

ข้าพเจ้าจึงใคร่ฝากข้อพิจารณาไว้เพื่อประโยชน์ของการปฏิบัติงานของแต่ละคนว่า กฎหมายทั้งหมดซึ่งประกาศใช้บังคับแก่ประชาชนนั้น แม้จะมีบทบัญญัติอันเที่ยงธรรมและครอบคลุมไปถึงประชาชนทั่วประเทศอยู่ในตัวโดยหลักการแล้วก็ตาม แต่คติความที่เกื้อหนุนนั้นก็ยังผิดแผกแปลกกันไปได้มาก ตามเหตุแวดล้อม สภาพการณ์

๑. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๑.

และพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่น การใช้กฎหมายบังคับคดีต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้วิจารณ์คุณค่าอันถูกต้องของนักกฎหมายควบคู่ไปด้วยทุกกรณี จึงจะสามารถรักษาความยุติธรรมไว้ มิให้สิ้นคลอนและขาดตกบกพร่องได้ นักกฎหมายทุกคนจะต้องตั้งใจใช้กฎหมายเพื่อผดุงความเป็นธรรม ความผาสุกสงบ ความมั่นคงของมหาชนและประเทศชาติ ทั้งต้องเพ่งถึงการวิจารณ์คุณค่าอันถูกต้องให้มากที่สุด ควบคู่กับการใช้กฎหมายเสมอตลอดไป มิฉะนั้นอาจไม่บรรลุผลตามที่ทุกคนมุ่งหวัง...”^๑

ข้อพิจารณา

ในด้านการตีความกฎหมายนั้น มักจะปรากฏเสมอว่า บางเรื่องกำกวมกันอยู่ จะตีความเป็นชาวก็ได้ เป็นดำก็ได้ แล้วแต่จะทำให้เหตุผลและใช้หลักการตีความกฎหมายข้อใดเท่านั้น พระบรมราชาบาทและพระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลาภิรมย์สุพรรณราชกุมารในรัชกาลที่ ๖ แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรในรัชกาลที่ ๖ แห่งราชวงศ์จักรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิพากษาและผู้รักษากฎหมายของบ้านเมือง ในด้านการตีความกฎหมายเพื่อประสงคความยุติธรรมให้แก่คู่ความในอรรถคดีและพระราชบัญญัติปัญหาทางกฎหมายเป็นอย่างดียิ่ง

(๕) ให้การศึกษาเรื่องของกฎหมายแก่ผู้ไม่รู้กฎหมาย

พระราชดำรัส

“... การปฏิบัติตามกฎหมายกับผู้ที่ไม่รู้กฎหมาย ความจริงตามหลักใหญ่ของความยุติธรรมและของกฎหมายนั้นมีหลักไว้ว่า ประชาชนทุกคนต้องทราบถึงกฎหมาย ใครที่จะอ้างว่าทำผิดเพราะไม่รู้กฎหมายนั้นไม่รู้หลักก็ถูกต้องเหมือนกัน เพราะว่าก็ต้องถือว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ตั้งเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของการปฏิบัติของประชาชนทั่วไป ก็ต้องอาศัยหลักธรรมะที่ถูกต้อง การทำดีก็ดี การทำไม่ดีก็เป็นสิ่งที่ต้องปราบปราม...”^๒

๑. พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อ ๖ กันยายน ๒๕๑๖.

๒. พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการเนติบัณฑิต วันที่ ๒๑ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๔.

พระราชดำรัส

“...หลักใหญ่ของกฎหมายที่ว่า ประชาชนทุกคนจะต้องทราบถึงกฎหมายนั้น จะมาใช้ในการไม่ได้ เพราะว่าประชาชนในบางส่วนไม่ทราบถึงกฎหมาย ด้วยเหตุที่เจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองไม่ได้มีโอกาสไปชี้แจง และประชาชนเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะทราบว่าเราวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร อันนี้ก็เป็นปัญหาใหญ่ที่จะให้การปกครองหรือความเรียบร้อยเกิดขึ้นได้ก็ต้องนำความรู้ไปถึงประชาชน ในเมื่อประชาชนยังไม่มีความรู้ จะไปบอกว่าเขาไม่รู้ไม่ได้...”๑

พระบรมราโชวาท

“...ที่ท่านทั้งหลาย นักศึกษาและอาจารย์ผู้สนใจในทางวิชาการได้พยายามที่จะให้เขาเหล่านั้นได้ทราบถึงกฎหมายต่างๆ ก็เป็นการดี แต่ว่าก็อยากให้สำนักและก็รู้ว่ากฎหมายไม่ใช่มีครบทั้งหมด ก็เพราะว่าคนที่มีความรู้ในทางกฎหมายมาทำกฎหมาย มาตรากฎหมายให้หุหุหุให้มีกฎหมายต่างๆ เป็นประโยชน์ ถ้าทำกฎหมายแล้วก็ทำให้บังคับให้เกิดผลขึ้นมาไม่ได้ก็เท่ากับไม่มีกฎหมาย หรือยิ่งร้ายกว่านั้นเพราะมีคนรู้ มีคนที่เขาฉลาด เขาใช้กฎหมายไปต้มคนที่มีความรู้ในทางกฎหมายน้อยกว่า แล้วก็คำที่ว่าทุกคนในบ้านเมืองย่อมต้องทราบถึงกฎหมายก็ไม่ใช่ความจริง และเป็นความจริงไม่ได้ เพราะเป็นความผิดของทางปกครองด้วย ที่จะต้องแจ้งให้คนทราบถึงกฎหมาย เป็นความผิดของนักกฎหมายด้วยที่สร้างกฎหมายที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของภูมิประเทศ ฉะนั้นการที่นักถึงว่าจะเป็นประโยชน์ก็เลยต้องขอให้สนใจในหลักของกฎหมาย อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ ขอให้สนใจถึงว่าใครเป็นจุดหมาย หรือใครเป็นผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากกฎหมาย ก็คือคน อย่างกฎหมายบ้านเมืองเมืองไทยก็คนที่อยู่ในเมืองไทยซึ่งจำนวนไม่น้อยไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายเลย ด้วยการไม่รู้เพราะไม่มีการศึกษา อีกอย่างหนึ่งด้วยการที่กฎหมายจะไปใช้บังคับในท้องที่เหล่านั้นและในสภาพนั้นไม่ได้...”๒

๑. พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “นิติศาสตร์รำลึก” ครั้งที่ ๒ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓.

๒. พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “วันรพี” ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔.

ข้อพิจารณา

สุภาษิตกฎหมายในเรื่องนี้ คือ “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว”

(*Ignorantia juris haud excusat* : Ignorance of the law excuses no man.) เหตุผลที่ต้องมีหลักกฎหมายในข้อนี้คือ ถ้ายอมให้บุคคลแก้ตัวได้เพื่อไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายว่าตนไม่รู้กฎหมายแล้ว ทุกคนย่อมปฏิเสธว่าตนไม่รู้กฎหมายเสมอ ผลก็จะกลายเป็นว่ากฎหมายใช้บังคับเฉพาะผู้ที่รู้กฎหมายเท่านั้น อีกประการหนึ่ง การที่จะพิสูจน์ว่า รู้หรือไม่รู้กฎหมายนั้นมิใช่ง่ายเสมอไป มีคดีโบราณของอังกฤษอยู่คดีหนึ่งซึ่งพิสูจน์ได้ว่าจำเลยไม่รู้กฎหมายที่ตนละเมิด เพราะขณะที่ประกาศใช้กฎหมายฉบับนั้นตนกำลังเดินทางอยู่ในทะเลหลวง แม้กระนั้นก็ตัดสินว่าจำเลยมีความผิด แต่โทษที่ศาลลงแก่จำเลยนั้นเป็นโทษที่เบาบางพอเป็นพื้เท่านั้น : *R.v. Bailey* (1800), *Russ & Ry. I.* กรณีจะเป็นประการใดก็ตาม ย่อมเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ไม่มีผู้ใดจะล่วงรู้กฎหมายได้ทั้งหมด โดยเฉพาะในปัจจุบันกฎหมายมีเพิ่มพูนขึ้นทุกวัน แม้แต่นักกฎหมายเองก็ไม่สามารถล่วงรู้ได้ทั้งหมด ซ้ำร้ายกว่านั้น กรณีที่เรียกว่า “หมอกกฎหมายตายเพราะกฎหมาย” ก็มีปรากฏเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากนักกฎหมายผู้เคราะห์ร้ายนั้นอาจไม่รู้กฎหมายนั้นจริงๆ หรือควรจะรู้แต่ไม่ได้เฉลียวใจใฝ่หาความรู้ในกฎหมายเรื่องนั้น ๆ ก็มิใช่น้อย

หลักกฎหมายของไทยในเรื่องนี้เดินสายกลาง ซึ่งสมเหตุสมผล กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๔ บัญญัติว่า : “บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบในทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

พึงสังเกตว่า ตามหลักกฎหมายไทยในปัจจุบันนี้ ความผิดตามกฎหมายนั้นยังต้องมีอยู่เสมอ แต่โทษนั้นศาลอาจจะลงโทษเป็นพื้หรืออย่างเบาคดีในศาลอังกฤษก็ได้ เช่น กรณีโทษปรับศาลอาจจะปรับเพียง ๑ บาท ดังนี้เป็นต้น

ทางแก้ความไม่รู้กฎหมายที่ดีที่สุดก็คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยทั่วไป ตามพระราชดำรัสที่อัญเชิญมาข้างต้นนั้น อนึ่ง ทางคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้นำพระราชดำรินี้ไปเป็นแนวทางดำเนินการก่อตั้ง ศูนย์แนะนำกฎหมาย ของคณะนิติศาสตร์อยู่ในขณะนี้

(๖) ภารกิจของนักกฎหมายในฐานะเป็นผู้ใช้กฎหมายและในฐานะเป็นผู้รู้กฎหมายมีประการใด

พระบรมราโชวาท

“... ท่านทั้งหลายคงจะได้ใช้วิชาการด้านกฎหมายดำเนินอาชีพและการทำงานต่อไปในเบื้องหน้า และส่วนใหญ่อีกคงจะได้มีตำแหน่งหน้าที่ที่ต้องใช้กฎหมายเพื่อบำรุงความยุติธรรมในบ้านเมือง อันจัดว่าเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องกระทำอย่างถูกต้องเที่ยงตรง ทั้งจะปล่อยให้บกพร่องผิดพลาดไม่ได้เลยเป็นอันขาด

หน้าที่ของท่านนั้น กล่าวโดยสาระมีสองทางสำคัญ คือ ในฐานะผู้ปฏิบัติใช้กฎหมายทางหนึ่ง กับในฐานะบุคคลผู้รู้กฎหมายอีกทางหนึ่ง ในฐานะผู้ใช้กฎหมาย ท่านจะต้องมั่นคงและเพียรพยายามอย่างที่สุด ทั้งในความเห็น ทั้งในการปฏิบัติ ที่จะใช้กฎหมายเพื่อรักษาและผดุงความยุติธรรมโดยเคร่งครัด มิใช่เพื่อผลพลอยได้อย่างอื่น โดยสังวรระวังอยู่ตลอดเวลา ที่จะใช้ความถูกต้องเป็นธรรมควบคู่กันไปกับตัวบทกฎหมาย ให้ความเป็นธรรมนั้นเป็นพื้นฐานรองรับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่นำมาใช้ ในฐานะบุคคลผู้รู้กฎหมายนั้น ท่านจะต้องมีความสำนึกและความขวนขวายอยู่เสมอที่จะค้นคว้า ทั้งที่จะเอื้อเฟื้อช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ให้ได้มีความรู้ความเข้าใจในกลไกของการใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเบียดเบียนกัน และเพื่อคุ้มครองรักษาความเที่ยงธรรมความสงบสุขในแผ่นดิน

๑. ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องกฎหมาย ทั้งแก่พุทธศักราช ๒๕๔๔ จนถึง ๒๕๕๔ ซึ่งคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และธนาคารทหารไทย จำกัด จำกัดเพื่อเฉลิมพระเกียรติในศุภมงคลวโรกาสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ปริญาวนนิติศาสตร์ฉบับพิเศษกติกกติกกติก ๒๕๓๐, จัดพิมพ์โดย หอรัทธานัยการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๓๐, หน้า ๘.

ข้าพเจ้าหวังอย่างยิ่งว่า เนติบัณฑิตจะทราบตระหนักในหน้าที่ ทั้งนี้จะเป็นผู้ยืนยันมั่นสำรวจตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ และจะประพฤติปฏิบัติตนปฏิบัติงานโดยเที่ยงตรงถูกต้อง...”๑

พระบรมราโชวาท

“... คนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่่มาก แม้ได้ชื่อว่าเป็นอิสรชน ก็ใช้อิสราภาพคือความเป็นใหญ่ของตนเต็มที่ไม่ได้ หากจำเป็นต้องจำกัดไว้ด้วยกฎข้อบังคับและวินัยอันเหมาะสม เพื่อให้แต่ละคนมีอิสราภาพสม่ำเสมอ ทั้งมิให้ล่วงละเมิดกันและกัน กฎที่บังคับใช้แก่ทุกคนได้ก็มีอยู่อย่างเดียว คือกฎหมายซึ่งท่านทั้งหลายได้ศึกษามาแล้วโดยตรง พร้อมเสร็จทั้งตัวบทและวิธีใช้ และกฎหมายนั้น โดยหลักการจะต้องบัญญัติขึ้นใช้เป็นอย่างเดียวกันและเสมอกันหมดสำหรับคนทั้งประเทศ จึงเป็นธรรมดาที่จะบังคับใช้ให้ได้ผลบริบูรณ์ครบถ้วนทุกกรณีไม่ได้ คงต้องมีส่วนบกพร่องเกิดขึ้นมากบ้างน้อยบ้างตามเหตุการณ์และตัวบุคคลผู้นำกฎหมายมาใช้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใช้กฎหมายจะต้องสำนึกตระหนักในความรับผิดชอบของตนเองอยู่ตลอดเวลา ในอันที่จะใช้กฎหมายเพื่อธำรงรักษาและผลคงความยุติธรรมถูกต้องเพียงอย่างเดียว มิใช่เพื่อผลประโยชน์อย่างอื่น ๆ ในขณะนี้ ทุกคนต้องทำให้หนักแน่นเที่ยงตรง ปราศจากอคติ ให้กล้าแข็งที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม ให้สุขุมรอบคอบ ประกอบด้วยสติและปัญญาที่จะตรวจตราและพิจารณาพิจารณาหาทางที่จะใช้ตัวบทกฎหมายให้ได้ผลตรงตามจุดประสงค์ คือให้เกิดความถูกต้องเที่ยงตรงโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่ยอมปล่อยให้มีผู้อาศัยข้อบกพร่องทางกฎหมายเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นในทางไม่เป็นธรรมได้ ทั้งต้องธำรงตนให้เป็นที่พักพิงของสุจริตชนด้วยเสมอ นักกฎหมายจึงจะสามารถรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและความผาสุกสงบของบ้านเมืองไว้ได้...”๒

๑. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ ศาลาศิลป์ เมื่อ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๗.

๒. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบได้ตำแหน่งทนายความของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๓.

(๑) ที่ทำของนักกฎหมายในการใช้กฎหมาย

ก. เป็นพหูสูตร

พระบรมราชาโฆวาท

“...พวกที่เรียนในทางกฎหมายโดยตรง แล้วจะมาปฏิบัติตามกฎหมายโดยตรงด้วยความบริสุทธิ์ใจ ก็ต้องยอมรับว่า ต้องมีอย่างอื่นนอกเหนือจากกฎหมาย ต้องนับถือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ต้องนับถือกฎเกณฑ์ของวิชาอื่น เช่น จิตวิทยา หรือแม้แต่วิชาการเมือง ก็จะต้องนำมาประกอบด้วย ฉะนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ในทางกฎหมาย มีอาชีพในทางกฎหมาย ต้องพยายามที่จะหาความรู้ในทางอื่นๆ ที่ไม่ใช่ในทางกฎหมายด้วย เพื่อที่จะให้อาชีพที่ตนเลือกได้ผลมากที่สุด ที่พูดเช่นนั้น เพราะว่าเคยเห็นท่านนักกฎหมายใหญ่ๆ ที่มีอายุแล้ว ที่ได้ผ่านงานในทางกฎหมายมาดีแล้ว ท่านไม่ได้คิดอะไรนอกเหนือจากเรื่องกฎหมาย เพราะไม่ว่างานจะเป็นทางพิพากษาหรือทางกฎหมายก็เป็นการหนักงานใหญ่ เลยไม่มีเวลาที่จะพิจารณาทุกๆ ไปในด้านอื่น...”

พระราชนิพนธ์

“... นักกฎหมายที่ดีและสามารถนั้น ก็คือผู้ที่มีพื้นฐานทางวิชาการที่สมบูรณ์มั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความเข้าใจอันแน่น ตระหนักใจเจตนาที่แท้ของกฎหมาย พร้อมกับมีความรู้วิชากฎหมายอย่างทั่วถึง ลึกซึ้ง และเจนจัด ยิ่งกว่านั้น ยังมีความรอบรู้วิชาการด้านอื่นๆ รวมทั้งประสบการณ์และความชัดเจนในชีวิต ซึ่งอาจเรียกว่าความรู้ทางด้านกว้าง เป็นเครื่องประกอบเกื้อกูลวิชาการด้านกฎหมาย อันเป็นความรู้ทางลึก เป็นประการสำคัญอีกส่วนหนึ่งด้วย จึงช่วยให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ให้บังเกิดผลที่พึงประสงค์โดยครบถ้วน ดังนั้น นอกจากศึกษาวิชากฎหมาย นักกฎหมายทุกคนจึงมีภาระสำคัญอีกข้อหนึ่ง คือ การศึกษาวิชาการด้านอื่นๆ ให้มีความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวาง และมีความรู้ความเข้าใจถึงชีวิตจิตใจ ความต้องการและสุขทุกข์ของเพื่อนมนุษย์อย่างกระจ่างชัด ความรู้ความเข้าใจอันกว้างขวางกระจ่างชัดโดย

๑. พระบรมราชาโฆวาทซึ่งพระราชทานแก่เนติบัณฑิตซึ่งสำเร็จการศึกษาทางกฎหมายจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๒.

รวบยอดนี้ เป็นต้นทางให้เกิดปัญญา ความฉลาดรู้ในเหตุในผล ที่จะช่วยให้สามารถนำเอาวิชากฎหมายมาสัมพันธ์เข้ากับวิทยาการต่าง ๆ และกับชีวิตมนุษย์ได้อย่างประสานสอดคล้องโดยถูกต้องเหมาะสม ทำให้สามารถบัญญัติกฎหมาย วิเคราะห์กฎหมายตีความกฎหมาย และใช้กฎหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกและความผาสุกมั่นคงของสังคมมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์...”^๑

ข้อพิจารณา

เรื่องความมีใจแคบ ไม่สนใจศึกษาวิชาความรู้^{๒๔} ใดๆ ที่เกี่ยวข้อง และความมีที่ทำอันเป็นอนุรักษนิยมเกินขนาด^{๒๕} ดูจะเป็นคุณสมบัติอันเป็นเอกลักษณ์ของนักกฎหมายแทบจะทั่วไป ไม่เฉพาะแต่ นักกฎหมายไทยเท่านั้น นักกฎหมายของต่างประเทศเป็นจำนวนไม่น้อยก็ดูจะมีความโน้มเอียงไปในทางนี้ นับว่าเป็นเรื่องแปลกแต่จริง แต่ที่แปลกไปกว่านั้นคือ ส่วนใหญ่อาจจะไม่ยอมรับ^{๒๖} หรือรับรู้^{๒๗} แต่ไม่คิดจะปรับปรุงตนให้เป็นพหุสูตเลยแม้แต่น้อย

ข. พิจารณาใช้กฎหมายเพื่อรักษาความยุติธรรม มิใช่เพื่อรักษาดัชนีของกฎหมายเอง

พระบรมราโชวาท

“...มีคำพูดที่พูดถึงนักกฎหมายอยู่อย่างหนึ่งว่า “คนที่ทำงานกับกฎหมายมาก ๆ มักจะติดอยู่กับตัวกฎหมาย” คำพูดอย่างนี้จะไม่ใช่คำชม หากเป็นคำติถึงนักกฎหมายบางคนตั้งแต่ตัวกฎหมายเป็นหลักการในการธำรงรักษาความยุติธรรม ซึ่งดูจะเป็นการคับแคบเกินไป และอาจทำให้รักษาความยุติธรรมไว้ได้ไม่เต็มที่ ผู้ทำหน้าที่พิทักษ์ความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมจึงควรระมัดระวังให้มาก คือควรจะได้ทำความเข้าใจให้แน่นชัดว่ากฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความสะดวกเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม มิใช่เพื่อรักษาดัชนีของกฎหมายเอง และการรักษาความ

๑. พระราชดำรัสในพิธีเปิดการประชุมอธิการบดีระหว่างประเทศเต็มรูป รอบสามปี ครั้งที่ ๗ ณ โรงแรมโซแอก-เซินทรัลพลาซ่า เมื่อ ๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗.

ยุติธรรมในแผ่นดินก็มีได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามเป็นจริงด้วย ท่านทั้งหลายชอบที่จะตั้งความคิดจิตใจไว้ให้ถูกต้องเป็นอิสระ ทั้งเพียรพยายามที่จะฝึกหัดตนให้เป็นคนกล้า หมายถึงกล้าที่จะทำตามความถูกต้องเป็นธรรม ไม่ยอมตัวให้ติดอยู่กับความคิดและแบบวิธีอันคับแคบ เพื่อช่วยกันต่อสู้ป้องกันมิให้ความสุจริตยุติธรรมต้องถูกข่มยี้ให้เศร้าหมอง และกำจัดสิ่งทีเรียกว่าช่องโหว่ในกฎหมาย ให้ลดน้อยหมดสิ้นไป การใช้กฎหมายของเรา ก็จะบรรลุถึงจุดหมายอันสูงส่งที่มุ่งประสงค์ได้ในที่สุด...”^๑

ข้อพิจารณา

เรื่องเกี่ยวกับกฎหมายที่กลายเป็นปัญหาชนภายหลัง เพราะผู้ใช้กฎหมายพิจารณาปัญหาเหล่านั้นอย่างแคบ หรืออย่าง “ตรงตรง” มีเสมอ ซึ่งส่วนใหญุ่มักจะเกิดขึ้นเพราะใช้การตีความกฎหมายตามตัวอักษรในทุกกรณี แทนที่จะตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในกรณีปัญหาว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายเป็นประการใดแน่ จึงมักจะเกิดผลที่เรียกกันในหมู่นักกฎหมายว่า “เกิดผลประหลาด” (manifest absurdity) ทำให้ผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้รับความยุติธรรมจริงดังที่พระบรมราชาบาทอนแสดงไว้

ค. ความกล้าในวิชาชีพกฎหมาย

พระบรมราชาบาทอน

“... เมื่อกฎหมายของเราดีอยู่แล้ว จุดใหญ่ที่สำคัญที่สุดในการธำรงรักษาความยุติธรรมในบ้านเมืองจึงได้แก่การสร้างนักกฎหมายที่ดีที่จะสามารถวิเคราะห์และใช้กฎหมายได้ตรงตามจุดประสงค์ ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ทุกคนสร้างตนให้เป็นนักกฎหมายที่ดีแท้ โดยฝึกตนให้มีความกล้าในอาชีพของนักกฎหมาย คือกล้าที่จะปฏิบัติการไปตามความถูกต้องเที่ยงตรง ทั้งตามกฎหมายและศีลธรรม ไม่ปล่อยให้ภยากคือความเอียงเอนไปด้วยความหวาดกลัวในอิทธิพลต่างๆ เข้าครอบงำ สำหรับ

๑. พระบรมราชาบาทอนในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้คามหลักสุตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๕.

เป็นกำลังส่งให้ทำงานได้ด้วยคามองอาจ มั่นใจ และมุมานะ อีกประการหนึ่งต้องฝึกให้มีความเคารพเชื่อมั่นในสังขธรรม คือความถูกต้องตามคลองธรรม ตามความเป็นจริงอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ไม่เห็นสิ่งอื่นใดว่ายิ่งไปกว่าความจริง สำหรับป้องกันมิให้ความอหิสังขธรรมและความทุจริตเกิดขึ้น...”^๑

พระบรมราโชวาท

“... ข้าพเจ้าปรารถนาเป็นอย่างยิ่งที่จะเห็นท่านทั้งหลายฝึกหัดตนให้เป็นคนกล้า คือกล้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามความถูกต้อง เทียบตรง ทั้งตามกฎหมายและศีลธรรม โดยไม่หวั่นไหวต่ออิทธิพลหรืออคติใดๆ ทั้งหมด ให้เป็นคนที่มีมั่นคงในสัจยสุจริต และความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ปล่อยให้ความสุจริตยุดติธรรมถูกข่มขู่ให้มัวหมองได้ ทั้งนี้เพื่อท่านจักได้สามารถกำจัดสิ่งๆ ที่เรียกว่าช่องโหว่ในกฎหมายให้บรรเทาเบาบางและหมดสิ้นไป และทำให้การใช้กฎหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์อันสูงส่งตามที่มุ่งหมายไว้...”^๒

ข้อพิจารณา

ปัญหาเรื่องความกล้า (moral courage) ในวิชาชีพกฎหมายนี้ เป็นปัญหาใหญ่มากดังที่ทรงห่วงใย เช่น เป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายก็ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นในเชิงกฎหมายได้โดยไม่ต้องกลัวผิด และต้องกล้าตักเตือนศิษย์และลงโทษทางวินัยศิษย์ที่ประพฤติผิดวินัยหรือมิชอบได้ นักกฎหมายฝ่ายนิติบัญญัติก็ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นในการตรากฎหมายที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ แม้จะขัดแย้งกับผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลบางกลุ่มก็ตาม นักกฎหมายที่อยู่ในราชการก็ต้องกล้าออกความเห็นและทักท้วงผู้บังคับบัญชาได้หากมีการล่วงละเมิดกฎหมายหรือประพฤติมิชอบในงานที่ตนมีส่วนต้องรับผิดชอบอยู่ด้วย มิใช่ทำตนเป็น “อ้อต้องลม” และออกตัวว่าท่านต้องการของท่านอย่างนั้น

๑. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ ศาลาศาลาภิบาล เมื่อ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๘.

๒. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๒.

นักกฎหมายที่เป็นผู้พิพากษาก็ต้องกล้าตัดสินคดีความตามที่ตนเห็นว่ายุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายได้ โดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลใดๆ ทั้งสิ้น ความยุติธรรมเท่านั้น ถ้าหากเป็นความยุติธรรมที่สอดคล้องด้วยศีลธรรมแล้ว ย่อมเป็นความยุติธรรมในอุดมคติ แต่ทว่าก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย จะตัดสินโดยฝ่าฝืนกฎหมายไม่ได้ดังกล่าวแล้วข้างต้น สำหรับความกล้าของผู้พิพากษาในอันที่จะตัดสินคดีตามที่ตนเห็นว่ายุติธรรมนั้น แต่เดิมมีความสำคัญและความเสี่ยงภัยอยู่มาก เพราะถ้าผู้พิพากษาศักดิ์ไม่เป็นที่พอใจของผู้บังคับบัญชาในฝ่ายบริหาร อาจถูกโยกย้ายหรือปลดออกจากราชการได้ แต่ในปัจจุบันมีคณะกรรมการตุลาการเป็นผู้คุ้มครองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาอยู่โดยตรง ผู้พิพากษาจึงไม่ต้องเป็นห่วงหวั่นเกรงอิทธิพลอันมิชอบจากภายนอก

(๔) พระราชดำรัสแก่คณะผู้พิพากษาที่เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรก

ข้อพิจารณา

ข้าราชการตุลาการที่ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรของผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้ว จะมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษา จากนั้นจึงต้องเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนที่จะเข้ารับหน้าที่ครั้งแรก คณะกรรมการตุลาการเป็นผู้กำหนดถ้อยคำถวายสัตย์ปฏิญาณของผู้พิพากษาต่อพระมหากษัตริย์ไว้ ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๓๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๑) และตามบทบัญญัติมาตรา ๑๘ วรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยเน้นความสำคัญของความยุติธรรมไว้ว่า :

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอดถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะเทิดทูนและจงรักภักดีต่อปณิธานพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยปราศจากอคติทั้งมวล เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ”

พระราชดำรัส

“... ผู้พิพากษาที่จะออกไปรับตำแหน่งหน้าที่เป็นครั้งแรกนั้น มีการปฏิญาณตนเช่นนั้นเป็นประเพณีขึ้นมาก็มีประโยชน์ เพราะว่าเป็นการแสดงเปล่งวาจาออกมาด้วยตัวเองในสิ่งที่ควรจะต้องอยู่ในใจ และโดยเฉพาะมาเปล่งวาจาขึ้นพร้อมเพรียงกันทุกคน ก็เป็นกำลังที่สุดและเป็นประโยชน์แก่หน้าที่การงานที่จะทำ และเป็นประโยชน์แก่ตนเอง คือทำให้มีกำลังใจที่สามารถปฏิบัติหน้าที่การงาน

คำปฏิญาณสั้น ๆ หนักแน่น กินความลึก การที่จะออกปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อความยุติธรรมสถิตอยู่ในประเทศ ประชาชนได้รับความผาสุกเพราะทราบว่ามีความยุติธรรมนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ในการที่ได้กล่าวว่าจะปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เทียงธรรม ปราศจากอคติ ก็เป็นหัวใจสำคัญของงานของผู้พิพากษา ไม่ต้องอธิบายยืดยาว เพราะแต่ละท่านก็ได้ศึกษามา ได้เตรียมจิตใจมา และทราบตระหนักดีแล้วว่า ความยุติธรรมนั้นจะเกิดขึ้นก็ด้วยความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต...”

พระราชดำรัส

“... ความจริงแต่ละท่านก็ได้รับความรู้ในด้านหลักวิชามาอย่างแน่นแฟ้นหลายชั้น ตั้งแต่เรียนทางกฎหมายอย่างครบถ้วน และต่อมาก็ได้ฝึกฝนเพิ่มพูนความรู้ในการปฏิบัติงานของผู้พิพากษา ทั้งเชื่อได้ว่าผู้ที่เลือกอาชีพเป็นผู้ที่จะมาสร้างความยุติธรรม ย่อมต้องมีจิตใจที่พิเศษอย่างหนึ่งว่า ตั้งใจที่จะดำรงตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนทั่วทุกคน ฉะนั้น การที่กล่าวปฏิญาณนี้ก็เท่ากับเป็นการยืนยันปณิธานที่ได้ตั้งใจ ตั้งแต่กำลังศึกษาอยู่ จนกระทั่งมาสมัครเป็นผู้พิพากษา คำปฏิญาณนี้สำคัญมากที่ได้เปล่งถ้อยคำที่สำคัญก็คือ คำว่าอคติ อคตินี้ทุกคนก็มีบ้าง เพราะว่าคนเราเวลาเห็นอะไรก็ต้องเห็นในแง่ของตัว แต่ถ้าให้ปราศจากอคติก็หมายความว่าพยายามจะคู่สถานการณ์ดูงาน ดูหน้าที่ ในแง่ที่เป็นกลางแท้ ๆ ที่ถูกต้องตามหลักวิชา และถูกต้องตามหลัก

๑. พระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาเข้า ฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๑.

ศีลธรรม จึงจะทำให้หน้าที่ในงานการที่จะมีต่อไปสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นเกียรติ เป็นศรีแก่ตัว และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง การที่จะให้ปราศจากอคติเป็นสิ่งที่ยาก เพราะจะต้องบังคับจิตใจของตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งในขณะที่ปฏิบัติงาน ทั้งนอกเวลาปฏิบัติงาน เพราะว่าจิตใจที่จะปราศจากอคตินั้น ต้องฝึกฝนและมีอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ปราศจากอคติจะต้องอบรมจิตใจของตัวให้ดี ให้มีความยุติธรรมทุกเมื่อ การอบรมจิตใจของตัวให้มีความยุติธรรมทุกเมื่อนั้น จะต้องรักษาสติให้มั่น ต้องมีความรู้ทุกอย่าง ได้ประสบสิ่งใดจะต้องรู้ว่าคืออะไร นี่คือสิ่งที่ควร และอาจจะเห็นด้วยว่า สิ่งที่ไม่ควรมีอะไรบ้าง ต้องเลือกสิ่งที่ควรและละสิ่งที่ไม่ควร ทั้งนี้เป็นงานที่สำคัญยิ่ง ถ้าหากว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามนี้แล้ว เข้าใจได้ว่างานในหน้าที่ก็จะเสียหายไปได้มากที่สุด เพราะว่าคนที่เป็นผู้พิพากษาก็เท่ากับประชาชนได้ฝากความหวังไว้แก่ตนว่าเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมโดยบริสุทธิ์ใจ ดังที่ได้อธิบายว่าคำปฏิญาณว่าจะทำโดยความบริสุทธิ์ใจ ฉะนั้นก่อนที่จะรับหน้าที่นั้นจะต้องตั้งใจ และจะต้องปฏิญาณต่อตัวเองว่าจะทำให้สำเร็จในสิ่งแรก ถ้าทำสำเร็จในแง่หนึ่งอย่างเดียว เรื่องเดียว ก็เชื่อว่างานทุกอย่างจะสำเร็จลงได้โดยดี...”๑

(๕) หน้าที่สำคัญสองประการของผู้พิพากษา

ประการแรก หน้าที่รักษาความยุติธรรม

พระราชดำรัส

“...หน้าที่ผู้พิพากษานั้นเป็นสิ่งสำคัญกว้างขวาง จึงต้องมีการตึงสติไว้ให้แน่น ให้ดี อย่างที่กล่าวคำปฏิญาณนี้ก็เพื่อที่จะเตือนใจว่าหน้าที่สำคัญยิ่ง สำคัญและเป็นสองอย่างง่ายๆ คือ ในโรงศาล ในโรงศาลนั้นผู้ทำหน้าที่ของผู้พิพากษาก็เรียกว่าเป็นผู้ที่สำคัญที่สุด เพราะว่าเป็นผู้ที่จะต้องตัดสินว่าความยุติธรรมนั้น...”๒ และความยุติธรรมเป็นสิ่งกว้าง ว่ายุติธรรมก็หมายความว่าต้องให้ยุติสักครั้งในทางธรรมะ หมายความว่าถึง

๑. พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสที่คณะผู้พิพากษาประจำกระทรวงเผ่าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๖.

๒. บันทึกพระสุรเสียงใต้ร่มจักร.

สิ่งที่ตรงสิ่งที่เป็จริง แต่ว่าหาความจริงนียาก จึงต้องมีการยุติธรรม ถ้าหากว่าไม่ยุติ
ความจริงนั้นจะไม่สิ้นสุด แต่ก็จะต้องหาให้สิ้นสุดสักทีเพื่อจะทำหน้าที่ให้ลุล่วงไปได้ การ
หาความจริงนั้น ผู้พิพากษาก็จะต้องได้รับข้อมูลต่างๆ จากการให้การเบิกความต่างๆ
และมาดูเปรียบเทียบกับบทกฎหมายว่าสิ่งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าไม่ถูกต้องมีการ
พิพากษาประการใด ก็จะต้องพลิกกฎหมายที่มีไว้ แต่โดยที่กฎหมายที่มีอยู่ ทุกคนก็
ทราบว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่าสมมุติขึ้นมาตั้งขึ้นมา บางทีก็ไม่ตรงกับประเด็นของคดี ฉะนั้น
ผู้พิพากษาก็จะต้องมีดุลพินิจ ซึ่งในกฎหมายก็มีดุลพินิจของผู้พิพากษา ดุลพินิจนี้ ก็ตาม
คำก็หมายความว่าให้พิจารณาตามความคิดของตัวเอง และซึ่งน้ำหนักดูว่าทางไหนจะไปทางทิศ
ที่ถูกที่ต้อง ฉะนั้น หน้าที่นี้สำคัญมาก เพราะว่าต้องอาศัยความรู้กฎหมาย แล้วก็ความรู้
ผิดชอบอะไรถูกต้องหรือไม่ถูก อีกอย่างซึ่งยากมาก และถ้าหากว่าปฏิบัติได้ทั้งทางวิชาการ
ทางกฎหมาย รวมทั้งการมีดุลพินิจที่เหมาะสม คือมีความฉลาด มีความรู้อะไรที่ถูกที่ควร
ก็จะได้ตัดสินได้ถูกต้องและเป็นประโยชน์ ทั้งเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหาย บางครั้ง
แม้แต่ผู้ทำความผิดนั้นก็ได้ประโยชน์ เพราะว่ากฎหมายนั้นก็ต้องลงโทษหรือปรับ
หรือจะอะไรให้เป็นธรรมที่สุด ถ้าหากว่าทางกฎหมายไม่ให้ความเป็นธรรม ทั้ง
ผู้เสียหายทั้งผู้ที่เป็นผู้ต้องหาเสียหายด้วยกัน ฉะนั้นงานนี้เป็สิ่งที่สำคัญมาก และถ้า
พิพากษาดีกก็ทำให้บ้านเมืองมีข้อแม้ มีความสงบเรียบร้อย และได้ทำหน้าที่ของผู้ที่มี
ความรู้ ผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ได้เต็มที่ เพื่อให้บ้านเมืองมีความมั่นคง ข้อนี้ก็เป็นด้านแรกของ
หน้าที่ผู้พิพากษา...”^๑

ประการที่สอง : หน้าที่ในการวางตัวให้ดี

พระราชดำรัส

“...ด้านที่สองที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าด้านที่หนึ่ง ซึ่งเรียกว่าในงานของตน
ในโรงศาล ข้อที่สองนอกโรงศาล ทั้งในและนอกโรงศาลก็ต้องรักษา ที่จะเรียกภาษา
สมัยใหม่ว่า ภาพพจน์ของความยุติธรรมของผู้พิพากษา ข้อนี้เป็สิ่งที่สำคัญมาก เพราะ

๑. พระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำคณะผู้พิพากษาประจำกระทรวงเผ้า ฯ ถวายสักขีปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรก ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕.

ว่าถ้าหากว่าภาพพจน์ของผู้พิพากษาของขบวนการยุติธรรมที่ดี ก็ทำให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยได้ขึ้นมาก และทำให้ผู้ที่เป็นผู้พิพากษามีโอกาสที่จะทำหน้าที่เพื่อบ้านเมือง เรียกว่าโดยตรง แต่ก็ไม่ใช่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว หน้าที่หรือด้านที่สองของหน้าที่ของผู้พิพากษาจึงเป็นหน้าที่สำคัญ และปฏิบัติต้องระมัดระวัง ต้องไม่มีการเผลอสติเผลอเรอ และตามที่ได้บัญญัติไว้ว่า จะปราศจากอคติ ต้องปราศจากอคติตลอด ๒๔ ชั่วโมง ถ้าอยากจะเป็นผู้พิพากษาที่ดี และถ้าอยากจะทำประโยชน์ต่อส่วนรวมเต็มที่ รวมทั้งทำประโยชน์แก่ตัวเอง เพราะว่าจะทำให้ชื่อเสียงเป็นที่นิยมและเป็นผู้ที่ไว้วางใจของคนทั่วไป ทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อย ทั้งทุกๆ ฝ่ายทุกคน ทั้งไทยทั้งเทศ จะนับถือตัวผู้พิพากษาที่มีความยุติธรรม มีความฉลาด และวางตัวที่ดี ในการวางตัวของผู้พิพากษาเพื่อภาพพจน์นั้นเป็นสิ่งที่ยาก เพราะว่าจะต้องวางตัวให้เป็นผู้ใหญ่ที่แท้ เป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ทุกเมื่อ และการที่จะให้เขานับถือนั้นก็จะต้องแบ่งเป็นส่วนที่เป็นวิชาการ คือ คนที่มีความรู้ในด้านกฎหมาย แต่เราก็ต้องมีความรู้ในด้านความรู้รอบตัว ช่วยเหลือคนอื่นได้ เป็นที่ปรึกษาใหญ่ของประชาชนได้ แล้วก็ในด้านอีกอย่างหนึ่งก็คือ การประพฤติปฏิบัติตนวางตัวให้ดี ไม่ทำให้เสื่อมเสียในการวางตัวในชีวิตประจำวัน...”

สรุป

เมื่อพิเคราะห์ถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในตำแหน่งกฎหมายตลอดระยะเวลา ๔๐ ปีเศษที่ผ่านมา ในฐานะพระประมุขของรัฐอันเกี่ยวกับเรื่องพระราชทานอภัยโทษแล้ว ย่อมเป็นที่แจ้งประจักษ์ว่า ทรงใช้พระราชอำนาจในเรื่องนี้ตามกฎหมายด้วยความเที่ยงธรรมและมีพระเมตตาอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา อันส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขแก่พสกนิกรผู้ต้องโทษอาญาแผ่นดินเป็นรายตัวบุคคลโดยตรง ทั้งครอบครัวของเขาเหล่านั้นก็ได้รับประโยชน์สุขอีกชั้นหนึ่งด้วย

ส่วนในฐานะพระประมุขของรัฐเกี่ยวกับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเตือนใจผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายในโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างรากฐานแห่งระบบกฎหมาย

ไทยและกระบวนการยุติธรรมของเราให้มั่นคง และเพื่อสร้างนักกฎหมายไทยให้มี
อุดมการณ์และจริยธรรมอันสูงส่งในวิชาชีพกฎหมายนั้น ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า แม้จะ
มิได้ทรงเป็นนักกฎหมายโดยวิชาชีพ แต่ก้ทรงมีพระปรีชาสามารถในเชิงกฎหมาย
เป็นเลิศ ทรงเข้าถึงรากแก้วและวิญญาณของกฎหมายและความยุติธรรม ทรงเข้าถึง
ข้อบกพร่องของกฎหมายและของผู้ใช้กฎหมาย และทรงเข้าถึงอุดมการณ์และจริยธรรม
แห่งวิชาชีพกฎหมาย พระราชดำริและทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่ทรงพระกรุณา
พระราชทานนั้น เป็นเรื่องที่ยังได้รับการพิจารณาอย่างต่อเนื่องและทันทีจากวงการ
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อเตือนใจที่พระราชทานนั้นเป็นหลักการของกฎหมายอันไม่มีการล่วงสมัย

ในด้านกฎหมายนี้ เราท่านคงจะกล่าวได้เป็นเอกฉันท์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชภารกิจครบถ้วนทุกประการ ตามพระปฐมบรมราช-
โองการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาว
สยาม”

บันทึกท้ายเล่ม

การดำเนินการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จังหวัดภูเก็ต ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีดังที่เห็นปรากฏอยู่ขณะนี้ ก็โดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย อันประกอบด้วย บรรดานักกฎหมาย ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนในจังหวัดภูเก็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ไม่อาจจะเลยจะกล่าวถึงได้ ก็คือ คุณสุนทร จิรพัฒนโสภณ ประธานสภาจังหวัดภูเก็ต ผู้เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินการก่อสร้างพระอนุสาวรีย์ ไม่ว่าในด้านการติดต่อประสานงาน การขนส่งวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการควบคุมการก่อสร้าง ตั้งแต่เริ่มดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังช่วยเหลือในการดำเนินการปรับปรุงพื้นที่และตกแต่งสวนบริเวณรอบ ๆ พระอนุสาวรีย์ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

เนื่องในพิธีเปิดพระอนุสาวรีย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จังหวัดภูเก็ต คณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์ ได้จัดทำหนังสือฉบับนี้ขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในงาน คณะกรรมการขอขอบคุณ ผู้รวบรวมค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ลงในหนังสือที่ระลึกเล่มนี้ทุกท่าน โดยเฉพาะศาสตราจารย์ ธานินทร์ กรัยวิเชียร ผู้เรียบเรียงบทความ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านกฎหมาย และ ศาสตราจารย์ พันตรีหญิง คุณหญิงเพ็ญ ไข่มุกขุณณะ ผู้จัดพิมพ์บทความดังกล่าวในหนังสือ เพื่อถวายพระเกียรติแด่ท่าน ตลอดจนโรงพิมพ์ที่ช่วยดำเนินการให้หนังสือได้ปรากฏเป็นรูปเล่มดังที่ท่านเห็นอยู่นี้ แต่กระนั้นก็ดี คณะกรรมการเชื่อว่างานชิ้นนี้คงจะปรากฏข้อขาดตกบกพร่องอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากระยะเวลากระชั้นชิด ทำให้มีความยากลำบากในการจัดรูปเล่มหนังสือให้สวยงามสมดังความตั้งใจ จึงหวังว่าคงจะได้รับความเห็นใจจากท่านผู้อ่านทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะกรรมการจัดสร้างพระอนุสาวรีย์
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
จังหวัดภูเก็ต

ขอขอบคุณ

คุณนพพล เสียมหาญ

คุณบุ๋นแก้ง ศรีแสนสุชาติ

คุณบำรุง วงศ์ชุมพิศ

คุณอนันต์ อนันตธนวัฒน์

สำนักงานทนายความ สุพร สุรัตน์ และเพื่อน

บริษัท ภูเก็ตท่องเที่ยว จำกัด

คุณศील บุษยขจร

บริษัท ทริปเปิ้ล - เอ็กซ์ แทรเวล จำกัด

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)